

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού

ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

(Ν. 3094/2003 «Συνήγορος του Πολίτη και άλλες διατάξεις», αρ. 3 παρ. 5
& ΠΔ 273/1999 «Κανονισμός Λειτουργίας του Συνηγόρου του Πολίτη», αρ. 7, παρ. 6)

Διοικητική κράτηση και απέλαση αλλοδαπών ανηλίκων

<i>Συνήγορος του Πολίτη:</i>	<i>Γιώργος Καμίνης</i>
<i>Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη:</i>	<i>Γιώργος Μόσχος</i>
<i>Χειριστές:</i>	<i>Μίλτος Παύλου, Σταματία Παπαδημητρίου, Ανθή Σπανού</i>

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2005

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΝΑΥΣΜΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΕΡΕΥΝΑΣ	2
Στατιστικά Στοιχεία	4
A. ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΥΠΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΚΡΑΤΗΣΗ & ΑΠΕΛΑΣΗ	6
A.1. Χαρακτηριστικά αλλοδαπών ανηλίκων τελούντων υπό διοικητική κράτηση	6
A.1.1. Ηλικίες και συνθήκες εισόδου-παραμονής στη χώρα.....	6
A.1.2. Κατάσταση των ανηλίκων.....	7
A.2. Συνθήκες κράτησης	8
A.2.1. Κατάσταση των καταλυμάτων και υγιεινή.....	8
A.2.2 Προαλισμός-ψυχαγωγία.....	9
A.2.3. Παροχές ιατροφαρμακευτικής φροντίδας – διατροφής	10
A.3. Ενέργειες των αρμοδίων υπηρεσιών από τη σύλληψη έως την απέλαση του αλλοδαπού ανηλίκου	11
A.3.1. Διαδικασία διοικητικής απέλασης	11
A.3.2. Διαδικασίες ταυτοποίησης – καταγραφής - αρχείου.....	17
A.3.3. Ενημέρωση κρατούμενων ανηλίκων.....	17
B. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΕΛΑΣΗΣ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ...	20
B.1. Προβλήματα διοικητικής κράτησης αλλοδαπών ανηλίκων	20
B.1.1. Η σωρευτική παραβίαση των δικαιωμάτων του παιδιού λόγω των συνθηκών κράτησης.....	21
B.1.2. Το απρόσφορο του μέτρου διοικητικής κράτησης στους αλλοδαπούς ανηλίκους	23
B.2. Προβλήματα απέλασης αλλοδαπών ανηλίκων	25
B.2.1. Η παραβίαση των δικαιωμάτων των αλλοδαπών ανηλίκων από την εφαρμογή του μέτρου της απέλασης.....	26
B.2.2. Η εφαρμογή του μέτρου της απέλασης κατά κατηγορία αλλοδαπών ανηλίκων	28
Γ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ	31
Γ.1. Προτάσεις σχετικά με τη διοικητική κράτηση αλλοδαπών ανηλίκων	31
Γ.2. Προτάσεις για προστασία από την απέλαση των αλλοδαπών ανηλίκων.....	34
Γ.2.1. Προστασία των ανηλίκων από την απέλαση σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης	35
Γ.3. Προτάσεις για την κοινωνική προστασία ασυνόδευτων αλλοδαπών ανηλίκων...	36
Δ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	41

ΕΝΑΥΣΜΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΕΡΕΥΝΑΣ

Σύμφωνα με το αρ. 3 παρ. 5 εδ. γ' του ν. 3094/2003 το οποίο προβλέπει τη δυνατότητα υποβολής από τον Συνήγορο του Πολίτη ειδικών εκθέσεων κατά τη διάρκεια του έτους και με το αρ. 7 παρ. 6 του ΠΔ 273/1999 το οποίο προβλέπει ότι *«ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να υποβάλλει στον Πρωθυπουργό, τον Πρόεδρο της Βουλής και να κοινοποιεί στον κατά περίπτωση αρμόδιο Υπουργό εκθέσεις κατά τη διάρκεια του έτους για θέματα εξαιρετικής σοβαρότητας, ιδίως δε για θέματα, για τα οποία αποφάσισε αυτεπάγγελτη έρευνα»*,

ο Συνήγορος του Πολίτη υποβάλλει ειδική έκθεση σχετικά με τη

Διοικητική κράτηση και απέλαση αλλοδαπών ανηλίκων.

Η επιλογή να συνταχθεί ειδική έκθεση για τα ζητήματα της διοικητικής κράτησης και απέλασης αλλοδαπών ανηλίκων οφείλεται στη σοβαρότητα των προβλημάτων που αναφύονται:

α) κατά την εφαρμογή των παραπάνω μέτρων, ως προς το σεβασμό των δικαιωμάτων των ανηλίκων, σύμφωνα με τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ν. 2101/1992),

β) λόγω των κενών και των ανεπαρκειών της σχετικής εθνικής νομοθεσίας περί μετανάστευσης. Η εν λόγω νομοθεσία αφενός δεν διακρίνει ανάμεσα σε ενήλικες και ανήλικους αλλοδαπούς, ως προς τα ζητήματα διοικητικής κράτησης και απέλασης, και αφετέρου δεν λαμβάνει επαρκή μέτρα για την προστασία της ανηλικότητας, όπως κάθε πολιτεία οφείλει ανεξάρτητα από τη νομιμότητα της παραμονής των αλλοδαπών ανηλίκων στην επικράτειά της.

Τα ζητήματα σχετικά με τη διοικητική κράτηση των υπό απέλαση αλλοδαπών έχουν κατ' επανάληψη στο παρελθόν καταστεί αντικείμενο έρευνας του Συνηγόρου του Πολίτη και αφορμή για συστάσεις προς τον αρμόδιο Υπουργό. Στην περίπτωση όμως των αλλοδαπών ανηλίκων, η ανάγκη για αποφασιστική παρέμβαση της Ελληνικής πολιτείας προς επίλυση των προβλημάτων καθίσταται ακόμη πιο επιτακτική καθώς είναι εντονότερη η σοβαρότητα της παραβίασης δικαιωμάτων και η ανάγκη προστασίας τους.

Ειδικότερο έναυσμα για την παρούσα έκθεση αποτελεί η διαπίστωση, μετά από τη διερεύνηση ικανού αριθμού αναφορών και δύο αυτεπάγγελτων ερευνών, σειράς προβλημάτων ανεπαρκούς προστασίας ή/και παραβίασης των δικαιωμάτων των αλλοδαπών ανηλίκων, κατά κανόνα ασυνόδευτων¹, υπό διοικητική κράτηση σε χώρους της Ελληνικής Αστυνομίας και στους οποίους εφαρμόζεται το μέτρο της απέλασης.

Διευκρινίζεται ότι η παρούσα ειδική έκθεση εστιάζεται στους αλλοδαπούς ανηλικούς που κρατούνται σε χώρους της Ελληνικής Αστυνομίας αφού έχουν συλληφθεί εντός της

¹ *Ασυνόδευτος ανήλικος είναι ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής που δεν έχει συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας του και ο οποίος είτε εισέρχεται στην Ελληνική Επικράτεια χωρίς να συνοδεύεται από τον κατά το νόμο ή το έθιμο υπεύθυνο για την επιμέλειά του ενήλικο και για όσο χρονικό διάστημα διαρκεί η ανωτέρω κατάσταση είτε βρέθηκε χωρίς συνοδεία μετά την είσοδό του στη χώρα (σύμφωνα με το αρ. 2 στ της Οδηγίας 2004/81/ΕΚ σχετικά με την άδεια διαμονής θυμάτων εμπορίας και διακίνησης (trafficking), έτσι όπως τελικά ενσωματώθηκε με το αρ. 1 παρ. θ του ν. 3386/2005, «Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια».)*

επικράτειας ως παράνομα διαμένοντες στη χώρα. Δεν εξετάζει τις συνθήκες υποδοχής και κράτησης των παράνομα εισερχομένων στη χώρα ανηλίκων μεταναστών ή αιτούντων άσυλο σε κέντρα υποδοχής των παραμεθωρίων περιοχών.

Οι διαπιστώσεις που παρατίθενται πιο κάτω στηρίζονται στα ευρήματα και τα συμπεράσματα που προέκυψαν από αυτοψίες, οι οποίες διενεργήθηκαν, σύμφωνα με το αρ. 4 παρ. 5 του ν. 3094/2003, σε χώρους κράτησης στην Αττική και στη Μαγνησία, κατά τη διερεύνηση των αναφορών με αρ. πρωτ. *****/2004, *****/2004, *****/2004, *****/2004, *****/2004, *****/2004, *****/2005 και κατά τις αυτεπάγγελτες έρευνες με αρ. πρωτ. *****/2005 και *****/2005. Οι χώροι αστυνομικής κράτησης, στους οποίους διενεργήθηκε αυτοψία κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2004 και στις αρχές του 2005, είναι οι εξής:

- Χώρος κράτησης του Τμήματος Δίωξης Λαθρομετανάστευσης Ασπροπύργου Αττικής στις 25/6/2004 (αναφορά με αρ. πρωτ. *****/2004)
- Χώρος κράτησης του Αστυνομικού Τμήματος Πετραλώνων στον Ταύρο Αττικής στις 17/9/2004 (αναφορά με αρ. πρωτ. *****/2004)
- Χώρος κράτησης του Αστυνομικού Τμήματος Χαλανδρίου στις 14/5/2005 (αναφορά με αρ. πρωτ. *****/2005)
- Χώροι κράτησης των Αστυνομικών Τμημάτων Ν. Ιωνίας Βόλου και Αλμυρού στη Μαγνησία στις 7/10/2004 (αναφορές με αρ. πρωτ. *****/2004 και *****/2004 αντίστοιχα)
- Χώροι κράτησης γυναικών και ανηλίκων του Τμήματος Αλλοδαπών Αμυγδαλέζας Αττικής στις 29/7/2004 και 4/2/2005 (αυτεπάγγελτες έρευνες με αρ. πρωτ. *****/2004 και *****/2005 αντίστοιχα)

Επίσης, κατά τη διάρκεια επίσκεψης (έτος 2004) στην Υποδιεύθυνση Ανηλίκων της Γενικής Αστυνομικής Διεύθυνσης Αττικής, ο Βοηθός Συνήγορος και στελέχη της Αρχής, είχαν την ευκαιρία να περιηγηθούν στον χώρο προσωρινής κράτησης ανηλίκων της εν λόγω Υπηρεσίας.

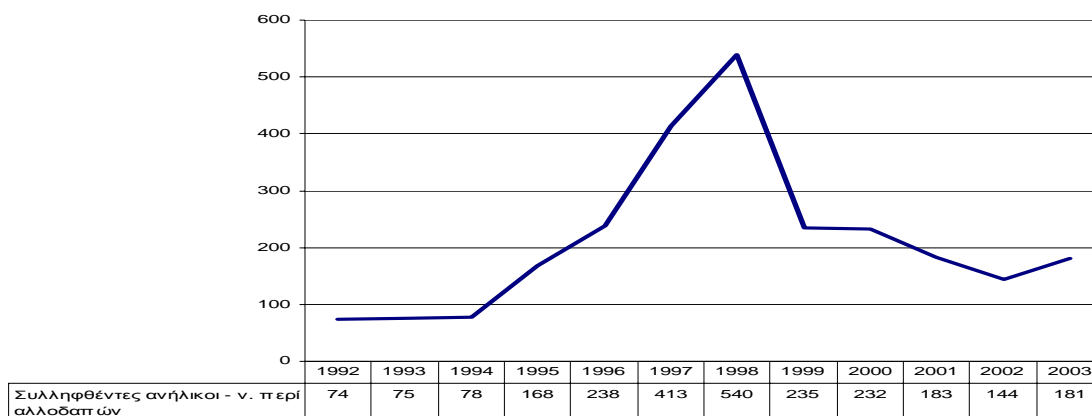
Στους χώρους κράτησης ο Βοηθός Συνήγορος και τα στελέχη της Αρχής συναντήθηκαν και συζήτησαν με τους ανήλικους κρατούμενους, οι οποίοι στην πλειονότητά τους ήταν ασυνόδευτοι αλλοδαποί ανήλικοι που είχαν εισέλθει παράνομα στη χώρα και κρατούνταν στο πλαίσιο της διαδικασίας έκδοσης και εκτέλεσης της πράξης διοικητικής απέλασής τους.

Η παρούσα έκθεση περιγράφει τις τότε επικρατούσες πραγματικές συνθήκες κράτησης, έτσι όπως διαπιστώθηκαν κατά τον χρόνο διενέργειας των αυτοψιών. Στόχος των αυτοψιών αυτών ήταν η διακρίβωση των ελάχιστων συνθηκών αξιοπρεπούς κράτησης. Στο παράρτημα της ανά χείρας έκθεσης παρατίθενται φωτογραφίες που τεκμηριώνουν τις δια γυμνού οφθαλμού διαπιστώσεις.

Στατιστικά Στοιχεία

Κατά την τελευταία δεκαπενταετία οι ανήλικοι που συλλαμβάνονται από την Αστυνομία για παράβαση της μεταναστευτικής νομοθεσίας σύμφωνα με τις στατιστικές του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης δεν υπερβαίνουν τους 3.000 με την ετήσια κατανομή που υποδεικνύει το παρακάτω γράφημα:

Συλληφθέντες ανήλικοι για παράβαση νομοθεσίας περί αλλοδαπών

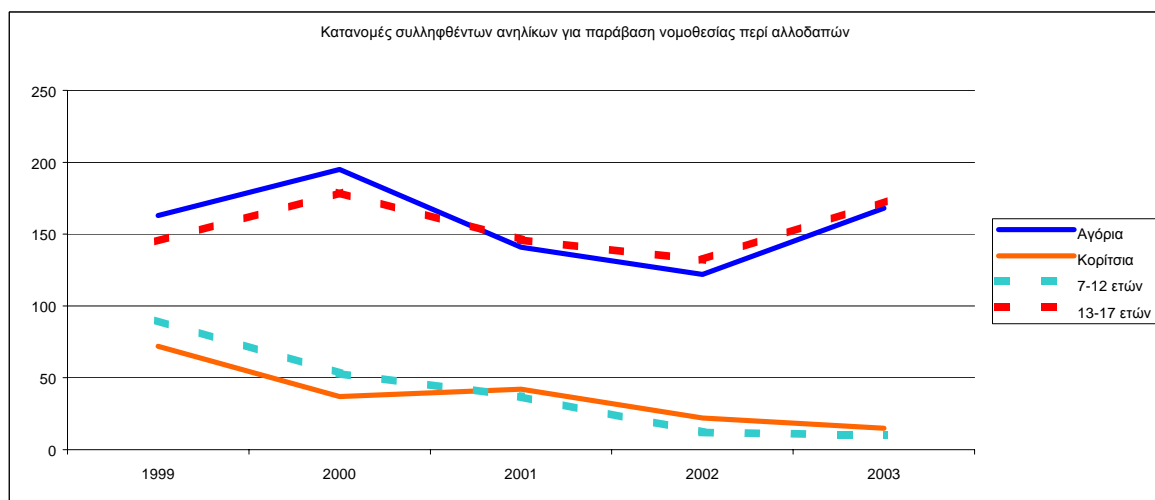

(Πηγή: Υπουργείο Δημόσιας Τάξης)

Μετά την Αλβανική κρίση του 1997 και τα πρώτα προγράμματα νομιμοποίησης του 1997 και του 2001, ένα μέρος του πληθυσμού των εργαζομένων μεταναστών κατάφερε να νομιμοποιήσει την παραμονή του στη χώρα. Μπορεί συνεπώς να συναχθεί ότι:

- η νομική κατάσταση της διαμονής των ανηλίκων που βρίσκονται στη χώρα με τους γονείς τους, κατά κανόνα ακολουθεί εκείνη των γονέων τους
- ένας μεγάλος αριθμός των αλλοδαπών ανηλίκων που εργάζονταν νομιμοποίησε την παρουσία του στη χώρα.

Μάλιστα, σύμφωνα με το παρακάτω γράφημα, κατά τα τελευταία πέντε έτη για τα οποία υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία (1999-2003), οι αλλοδαποί ανήλικοι που συλλαμβάνονται για παράβαση της νομοθεσίας περί αλλοδαπών είναι στη μεγάλη πλειοψηφία τους άρρενες.

Η εξαιρετικά υψηλή εκπροσώπηση του αρσενικού φύλου κατά τα τελευταία χρόνια ανάμεσα στους παράνομα διαμένοντες ανηλίκους και η μείωση της παράνομης διαμονής αλλοδαπών ανηλίκων θηλυκού φύλου συμπίπτει με τη μείωση του φαινομένου της διακίνησης για επαιτεία και στηρίζει την υπόθεση ότι οι αλλοδαποί ανήλικοι έρχονται στη χώρα για να εργαστούν στη μαύρη αγορά εργασίας, κάτι που επιβεβαιώθηκε σε κάποιο βαθμό και δειγματοληπτικά από τις αυτοψίες στους χώρους κράτησης και τις συζητήσεις με τους ανήλικους κρατούμενους.

Ωστόσο, τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία για την απέλαση των αλλοδαπών ανηλίκων είναι ανεπαρκή και ελέγχονται ως προς την αξιοπιστία τους². Αντανακλούν με αυτόν τον τρόπο, αφενός την προβληματική διαδικασία καταγραφής και την απουσία ενός κεντρικού συστήματος συγκέντρωσης και τήρησης στοιχείων για τους ανηλίκους, και αφετέρου το γεγονός ότι η απέλαση αποτελεί μια συστηματική και μηχανιστική διοικητική πρακτική που διεκπεριώνεται με αυξημένους ρυθμούς και σε μεγάλους αριθμούς με ενιαίο τρόπο για ενήλικες και ανηλίκους.

² Ενδεικτικά, σύμφωνα με στοιχεία που παρείχε το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης στον Συνήγορο του Πολίτη (έγγραφο με αρ. πρωτ. 3003/14/104-δ/14.06.2004), κατά το 2003 οι απελάσεις των ανηλίκων από αστυνομικές αρχές της Θεσσαλονίκης ήταν 159 ενώ της Αττικής μόλις 10, αριθμός υπερβολικά χαμηλός σε σχέση με όσα προέκυψαν από τις αυτοψίες της Αρχής κατά το 2004.

A. ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΥΠΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΚΡΑΤΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΕΛΑΣΗ

Κατόπιν διερεύνησης των αναφορών και με βάση τα ευρήματα των αυτοψιών στους χώρους διοικητικής κράτησης, προέκυψαν διαπιστώσεις τόσο για τις συνθήκες κράτησης, όσο και για την εφαρμογή του μέτρου της διοικητικής απέλασης των κρατουμένων αλλοδαπών ανηλίκων.

Σε όλες τις περιπτώσεις, διαπιστώθηκε ότι υπάρχει ένα μείζον πρόβλημα σε σχέση με τα δικαιώματα των ασυνόδευτων αλλοδαπών ανηλίκων που συλλαμβάνονται ως παραβάτες της νομοθεσίας περί εισόδου και διαμονής αλλοδαπών στην Ελληνική Επικράτεια: η **υποχώρηση της ιδιότητας του ανηλίκου** – που χρήζει προστασίας σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και τις διεθνείς δεσμεύσεις της χώρας – **υπέρ της ιδιότητας του παραβάτη** της μεταναστευτικής νομοθεσίας με συνακόλουθες επαχθείς συνέπειες για τους ανηλίκους και για την περαιτέρω παραβίαση των δικαιωμάτων τους από εκείνες ακριβώς τις υπηρεσίες που είναι εντεταλμένες να τα προστατεύουν.

Έτσι, οι ασυνόδευτοι ανήλικοι παραμένουν ασυνόδευτοι ακόμη και όταν η πολιτεία που είναι επιφορτισμένη για την προστασία τους, τους έχει εντοπίσει εντός της επικράτειάς της και θέσει υπό κράτηση.

Ωστόσο, τα σχετικά προβλήματα δεν συναρτώνται τόσο με την τήρηση των κειμένων διατάξεων νόμου, ούτε με τη στάση των επιφορτισμένων με το δύσκολο έργο της αστυνομικής κράτησης ανηλίκων οργάνων. Το μείζον πρόβλημα εντοπίζεται στην πλήρη ανεπάρκεια αφενός των υλικών υποδομών, παροχών και διαδικασιών για τη μεταχείριση των κρατουμένων ανηλίκων, και αφετέρου της σχετικής νομοθεσίας που διέπει τα ζητήματα του αστυνομικού ελέγχου, της διοικητικής (αστυνομικής) κράτησης και απέλασης.

A.1. Χαρακτηριστικά αλλοδαπών ανηλίκων τελούντων υπό διοικητική κράτηση

A.1.1. Ηλικίες και συνθήκες εισόδου-παραμονής στη χώρα

Στους χώρους κράτησης κρατούνται ανήλικοι ανεξαρτήτως ηλικίας, στις περισσότερες περιπτώσεις μεγαλύτεροι των 13 ετών. Κατά τις αυτοψίες, κλιμάκια της Αρχής συνάντησαν εκεί ασυνόδευτους αλλοδαπούς ανηλίκους ηλικίας 13-18 ετών. Σε ορισμένες περιπτώσεις, ανήλικοι έως και 4 ετών συνοδεύονταν από τη μητέρα τους, που τελούσε υπό διοικητική κράτηση στο Τμήμα Αλλοδαπών Αμυγδαλέζας.

Οι κρατούμενοι ανήλικοι είχαν εισέλθει παράνομα στη χώρα και είχε ήδη εκδοθεί σε βάρος τους, με ταχείες διαδικασίες, απόφαση διοικητικής απέλασης. Στις περισσότερες περιπτώσεις η διαμονή των ανηλίκων εκεί ήταν βραχεία (κυρίως για τους αλλοδαπούς από την Αλβανία), αλλά σε άλλες εξαντλείτο το διάστημα του τριμήνου που προβλέπεται από

το νόμο (αυτό ισχύει συνήθως για τους αλλοδαπούς ανήλικους από το Ιράκ και το Αφγανιστάν, των οποίων η απέλαση είναι τις περισσότερες φορές ανέφικτη).

Σε αρκετές περιπτώσεις οι ανήλικοι δήλωσαν ότι πριν από τη σύλληψή τους εργάζονταν σε οικοδομικές κυρίως εργασίες και σε ολυμπιακά έργα, χωρίς ποτέ να έχουν νομιμοποιήσει την εργασία τους στη χώρα. Οι ανήλικοι αυτής της κατηγορίας προέρχονταν κατά κύριο λόγο από την Αλβανία, ενώ οι υπόλοιποι από άλλες χώρες της ανατολικής Ευρώπης και της πρώην ΕΣΣΔ, όπως η Γεωργία. Σε ορισμένες περιπτώσεις οι ανήλικοι είχαν ευχέρεια έκφρασης στην Ελληνική γλώσσα και δήλωσαν πολυετή διαμονή στην Ελλάδα, χωρίς να έχουν ποτέ ενταχθεί κανονικά στη διαδικασία νομιμοποίησης της παραμονής τους. Σε κάποιες περιπτώσεις ανήλικοι δήλωσαν ότι οι γονείς τους δεν βρίσκονταν στη χώρα προέλευσης (πιθανώς ζούσαν στην Ελλάδα χωρίς άδεια διαμονής και εργασίας).

Σε λιγότερες περιπτώσεις, οι ανήλικοι προέρχονταν από Ασιατικές χώρες, όπως το Αφγανιστάν, η Συρία, το Μπαγκλαντές και το Ιράκ, ήταν αιτούντες άσυλο και η επικοινωνία μαζί τους ήταν εξαιρετικά δυσχερής έως αδύνατη.

A.1.2. Κατάσταση των ανηλίκων

Οι κρατούμενοι ανήλικοι σε όλες τις περιπτώσεις ήταν εμφανώς καταβεβλημένοι, νωθροί και σε κακή ψυχολογική διάθεση. Η δυσκολία ή η αδυναμία επικοινωνίας των ανηλίκων με το κλιμάκιο της Αρχής σε γλώσσα κατανοητή από αυτούς υφίστατο και κατά τη διάρκεια της διαμονής τους στους χώρους κράτησης, δηλαδή, στην επικοινωνία με τους υπόλοιπους κρατούμενους ανήλικους και με τους αστυνομικούς υπάλληλους. Σε παρέμβαση του κλιμακίου της Αρχής που διενεργούσε τις αυτοψίες σχετικά με τη δυνατότητα διερμηνείας, οι αρμόδιοι αστυνομικοί υπάλληλοι αναζητούσαν άλλους, ενδεχομένως ενηλικούς, κρατούμενους που να γνωρίζουν τη γλώσσα/διάλεκτο των ανηλίκων για τους οποίους δεν υπήρχαν διαθέσιμα μεταφρασμένα έντυπα ενημέρωσης. Το πρόβλημα υφίσταται κυρίως για τους ανήλικους από το Αφγανιστάν και τις Κουρδικές περιοχές του Ιράκ (βλ. αναλυτικότερα παρακάτω).

Η δυσφορία αυτή και η μετέωρη κατάσταση των ανηλίκων εντεινόταν ακόμη περισσότερο λόγω της έλλειψης επαρκούς ενημέρωσης αλλά και λόγω της αβεβαιότητας για το άμεσο μέλλον τους, ενώ ήταν ακόμη πιο επιβαρημένη, από το γεγονός ότι οι ανήλικοι έπρεπε να συμβιώσουν περιορισμένοι σε μικρούς σκοτεινούς και ανθυγιεινούς χώρους (βλ. παρακάτω). Οι ανήλικοι είτε περιφέρονταν μέσα στο μικρό χώρο του κελιού, είτε ξάπλωναν πρόσκαιρα στις επιφάνειες που προορίζονται για την κατάκλιση τους σε μια κατάσταση αναμονής και προσωρινότητας.

A.2. Συνθήκες κράτησης³

Δυστυχώς, το σοβαρότερο στοιχείο που διαπιστώθηκε κατά τις αυτοψίες ήταν ότι σε ορισμένες περιπτώσεις (Α.Τ. Πετραλώνων και Χαλανδρίου) οι ανήλικοι κρατούνταν συνωστισμένοι μαζί με ενήλικες, κατά παράβαση του αρ. 67 παρ. 4 κε του ΠΔ 141/1991, λόγω έλλειψης χώρων.

Γενικά, οι χώροι κράτησης ανηλίκων ήταν προβληματικοί ως προς το μέγεθος, την κατάσταση των υλικών, τον φωτισμό και τον προαυλισμό, ενώ διαπιστώθηκαν επιπλέον προβλήματα υγιεινής και σίτισης των κρατουμένων.

Κατά τις αυτοψίες διαπιστώθηκαν ελαφρές διαφορές ως προς τις συνθήκες υγιεινής και φθοράς υλικών. Ωστόσο, η γενική εικόνα είναι κοινή, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις οι συνθήκες κράτησης είναι εξόχως δυσμενείς και καταφανώς ακατάλληλες. Σε αυτές τις περιπτώσεις (Α.Τ. Ν. Ιωνίας Βόλου και Πετραλώνων και Τμήμα Αλλοδαπών Αμυγδαλέζας Αττικής) υπήρξε άμεση σχετική παρέμβαση της Αρχής με συστάσεις για την χωρίς χρονοτριβή αντιμετώπιση των προβλημάτων.

A.2.1. Κατάσταση των καταλυμάτων και υγιεινή

Σε δύο περιπτώσεις διαπιστώθηκε ότι οι ανήλικοι κρατούνταν μαζί με τους ενήλικες (Α.Τ. Πετραλώνων και Χαλανδρίου), ενώ σε άλλη περίπτωση (Α.Τ. Ν. Ιωνίας Βόλου) οι ανήλικοι κρατούνταν επί 12 ημέρες σε κοινό χώρο με ενήλικες, έως ότου μεταφερθούν, την παραμονή της αυτοψίας της Αρχής, σε άλλο αστυνομικό τμήμα όπου πλέον κρατούνταν χωριστά.

Οι χώροι αστυνομικής κράτησης αποτελούνται από κελιά εξαιρετικά μικρού στις περισσότερες περιπτώσεις μεγέθους σε σχέση με τον εξυπηρετούμενο αριθμό των ανηλίκων κρατουμένων, με σοβαρά προβλήματα όσον αφορά την υλικοτεχνική υποδομή και την καθαριότητα.

Η στενότητα των χώρων καθίσταται ακόμη πιο προβληματική λόγω του ανεπαρκούς φωτισμού και εξαερισμού. Στις περισσότερες περιπτώσεις ο εξαερισμός των κελιών προέρχεται από μια και μοναδική πηγή που είναι ταυτόχρονα και πηγή φυσικού φωτισμού (ένα παράθυρο σχετικά μικρών διαστάσεων σε σύγκριση με το κελί που φωτίζει, με αποτέλεσμα τόσο ο εξαερισμός όσο και ο φωτισμός να είναι ανεπαρκείς για τον αριθμό των ατόμων που διαβιούν σε αυτούς τους χώρους.

³ Ως προς τις συνθήκες των χώρων κράτησης πρέπει να σημειωθεί ότι:

α) οι χώροι κράτησης, η σίτιση, η περίθαλψη, ο προαυλισμός και το δικαίωμα επικοινωνίας και ενημέρωσης των υπό διοικητική κράτηση αλλοδαπών ανηλίκων είναι ζητήματα αρμοδιότητας της υπεύθυνης για την κράτηση αστυνομικής αρχής

β) εφαρμόζεται το αρ. 6 της υπ' αρ. 4803/13/9-α/1992 ΚΥΑ των Υπουργών Εργασίας και Δημόσιας Τάξης, το οποίο ορίζει ότι «σε ό,τι αφορά τη διατροφή, περίθαλψη και την εν γένει μεταχείριση ισχύει ό,τι και για τους λοιπούς κρατουμένους»

γ) εφαρμόζονται αναλογικά οι διατάξεις του Σωφρονιστικού Κώδικα και στην περίπτωση της διοικητικής κράτησης, όπως προκύπτει και από την υπ' αρ. 4803/22/44/4.7.2003 εγκύκλιο του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας.

Σε μια περίπτωση (Α.Τ. Πετραλώνων) οι χώροι κράτησης δεν έχουν απολύτως καμία πηγή φυσικού φωτισμού και εξαερισμού. Τα κελιά δεν διαθέτουν τοιχώματα προς την πλευρά του εσωτερικού διαδρόμου, αλλά στη θέση τους υπάρχουν κάγκελα από το δάπεδο έως το ταβάνι, με αποτέλεσμα το εσωτερικό τους να είναι πλήρως ορατό και εξ ολοκλήρου εκτεθειμένο. Ο χώρος κράτησης αποτελείται από λίγα, εξαιρετικά μικρού μεγέθους, σκοτεινά κελιά, όπου κρατούνται συνωστισμένοι ενήλικοι και ανήλικοι αλλοδαποί αδιακρίτως. Το μοναδικό κοινό τους στοιχείο ήταν ότι συνελήφθησαν στην περιφέρεια δράσης του Αστυνομικού Τμήματος.

Στις περισσότερες περιπτώσεις οι επιφάνειες που προορίζονται για την κατάκλιση των κρατουμένων αποτελούνται από τσιμεντένιες βάσεις ύψους μισού μέτρου και διαστάσεις ενός μονού κρεβατιού, πάνω στις οποίες έχουν εναποθεθεί στρώματα από υλικό αφρολέξ με επένδυση από χοντρό πανί. Τα στρώματα αυτά είχαν εμφανείς φθορές, τρύπες, υγρασία και λεκέδες. Δεν διέθεταν όλοι οι κρατούμενοι σεντόνια, κουβέρτες και μαξιλάρια, σε δύο περιπτώσεις δε, διαπιστώθηκε έλλειψη στρωμάτων με αποτέλεσμα οι κρατούμενοι να κοιμούνται στο δάπεδο (Α.Τ. Πετραλώνων και Ν. Ιωνίας Βόλου).

Ως προς την προσωπική υγιεινή των κρατουμένων ανηλίκων, οι τουαλέτες και τα ντους είναι στις περισσότερες περιπτώσεις σε κακή κατάσταση από πλευράς καθαριότητας και φθοράς υλικών. Στην περίπτωση δε του χώρου κράτησης γυναικών στην Αμυγδαλέζα Αττικής, οι τουαλέτες, οι οποίες μάλιστα χρησιμοποιούνται και από παιδιά πολύ μικρής ηλικίας, ήταν σε απαράδεκτη κατάσταση και η χρήση τους ήταν ανέφικτη, ενώ στο Α.Τ. Ν.Ιωνίας Βόλου διαπιστώθηκε πλήρης έλλειψη υλικής υποδομής για τη σωματική καθαριότητα των κρατουμένων.

A.2.2. Προαυλισμός - ψυχαγωγία

Ανάμεσα στα σοβαρότερα ζητήματα που αναδείχθηκαν από τις αυτοψίες είναι το πρόβλημα του συνεχούς εγκλεισμού των κρατουμένων ανηλίκων, οι οποίοι δεν έχουν τη δυνατότητα να βγουν εκτός κελιού, για λόγους ασφαλείας. Σε μια περίπτωση (Α.Τ. Χαλανδρίου), δίνεται η δυνατότητα κατά διαστήματα εξόδου σε μικρό διάδρομο που εφάπτεται στα κελιά. Επίσης, μόνο σε μία περίπτωση (Αμυγδαλέζα Αττικής), υπάρχει ένας περιφραγμένος ακάλυπτος χώρος, στον οποίο σύμφωνα με τους φύλακες οι ανήλικοι μπορούν να περπατήσουν από τις 10 έως τις 12 το πρωί και από τις 6 έως τις 7 το απόγευμα. Αυτός είναι ένας, παρακείμενος στα κελιά των κρατουμένων γυναικών, χώρος διαστάσεων περίπου 3 x 15 μ., ο οποίος περιβάλλεται από ψηλά κάγκελα (περίπου 3 μ.) που περιορίζουν την ορατότητα σε όποιον βρίσκεται εντός του (βλ. παράρτημα).

Κατά τις δύο αυτοψίες που πραγματοποιήθηκαν σε πρωινές ώρες στον χώρο κράτησης στην Αμυγδαλέζα, οι εν λόγω χώροι δεν χρησιμοποιούνταν, ενώ κάποιες ενήλικες κρατούμενες δήλωσαν ότι ποτέ δεν τους έχει δοθεί η δυνατότητα προαυλισμού. Ενδεχομένως, εξαιτίας του συνωστισμού και του μεγάλου αριθμού των κρατουμένων και της έλλειψης επαρκούς προσωπικού, ο χώρος προαυλισμού δεν χρησιμοποιείται για λόγους ασφαλείας και αδυναμίας επιτήρησης.

A.2.3. Παροχές ιατροφαρμακευτικής φροντίδας – διατροφής

Ιατροφαρμακευτική φροντίδα

Κατά τις αυτοψίες διαπιστώθηκε ότι δεν υπήρχε διαθέσιμη ιατρική φροντίδα σε ημερήσια βάση, ότι οι ανήλικοι δεν υποβάλλονταν σε προληπτική εξέταση κατά την εισαγωγή τους στο χώρο κράτησης και ότι η υπηρεσία δεν τηρούσε ατομικό δελτίο υγείας, όπως ορίζεται από το Σωφρονιστικό Κώδικα (αρ. 24 παρ. 1 και 3, αρ. 27, αρ. 28 του ν. 2776/99).

Αντιθέτως, κάθε ανάγκη ιατρικής φροντίδας αντιμετωπίζεται είτε περιστασιακά με την επείγουσα ή έκτακτη μεταφορά σε δομή του ΕΣΥ, είτε με την περιοδική επίσκεψη κλιμακίων γιατρών (όπως στην περίπτωση της Αμυγδαλέζας όπου φιλοξενείται μεγάλος αριθμός κρατουμένων).

Για μικρές αδιαθεσίες και κατά την κρίση των φυλάκων χορηγούνται χωρίς διάγνωση φάρμακα από αυτοσχέδια φαρμακεία των κρατητηρίων. Όποτε χρειάζεται επειγόντως γιατρός και δεν είναι εφικτή η μεταφορά του ασθενούς ανηλίκου, καλείται στα κρατητήρια το ασθενοφόρο του ΕΚΑΒ. Κατά την πρώτη επίσκεψη του κλιμακίου της Αρχής στους χώρους κράτησης στην Αμυγδαλέζα Αττικής υπήρχε κλιμάκιο γιατρών του νοσοκομείου της περιοχής (Θρακομακεδόνες), οι οποίοι εξέτασαν τους κρατούμενους σε μη προγραμματισμένη επίσκεψη (ενόψει των Ολυμπιακών Αγώνων και της επικείμενης εγκατάστασης των αθλητών στο παρακείμενο ολυμπιακό χωριό). Μετά την εν λόγω αυτοψία, η Αρχή ενημερώθηκε ότι εντός του καλοκαιριού (του έτους 2004) και κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων, το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης προχώρησε σε μερική ανακαίνιση των χώρων κράτησης, καθώς και στην κατασκευή παρακείμενου ιατρικού περιπτέρου για την παροχή υπηρεσιών ιατροφαρμακευτικής φροντίδας στους κρατούμενους. Ωστόσο, κατά τη δεύτερη αυτοψία εντός του 2005 δεν διαπιστώθηκε η τακτική λειτουργία ανάλογης δομής.

Διατροφή

Το σύστημα παροχής σίτισης δεν είναι ενιαίο στους διάφορους χώρους κράτησης. Στις περισσότερες περιπτώσεις εξασφαλίζεται κατόπιν συμβάσεων με γειτονικά εστιατόρια ή με εταιρείες τροφοδοσίας και δεν φαίνεται να υπάρχει πρόβλημα ως προς την επάρκεια ή την ποιότητα του φαγητού. Παρόλα αυτά, σε μία περίπτωση διαπιστώθηκε η έλλειψη πρόνοιας για παροχή του πρωινού γεύματος, με αποτέλεσμα οι κρατούμενοι να παραμένουν νηστικοί επί δεκαεννέα ώρες (Α.Τ. Ν. Ιωνίας Βόλου). Σε άλλη περίπτωση, που είχε επιλεγεί η λύση μεταφοράς μερίδων φαγητού που περίσσευαν από γειτονική φυλακή προκειμένου να εξοικονομείται το ποσό που αντιστοιχεί στους κρατούμενους για τη σίτιση, οι κρατούμενοι δήλωσαν ότι δεν μπορούν να καταναλώσουν το φαγητό γιατί δεν είναι κοντά στις διατροφικές τους συνήθειες και όντως διαπιστώθηκε ότι το φαγητό της ημέρας της αυτοψίας δεν είχε καταναλωθεί (Α.Τ. Ν. Ιωνίας Βόλου). Τέλος, σε μία περίπτωση, μία κρατούμενη διαμαρτυρήθηκε για την δυσχέρεια παροχής ειδικών τροφών για το πολύ μικρής ηλικίας κοριτσάκι της, το οποίο δεν μπορούσε να τρέφεται όπως οι ενήλικες (Τμήμα Αλλοδαπών Αμυγδαλέζας Αττικής).

Ωστόσο, ακόμη και στις περιπτώσεις που οι ανήλικοι ήταν σε γενικές γραμμές ικανοποιημένοι από τη σίτισή τους, ενδεχομένως και σε σχέση με την καθημερινή διατροφή τους πριν από τη σύλληψη, παραμένει προβληματικό το γεγονός ότι το πρόγραμμα διατροφής των ανηλίκων δεν διαφοροποιείται από εκείνο των ενηλίκων, παρά τις διαφορετικές διατροφικές τους ανάγκες. Η μοναδική παράμετρος καθορισμού του είδους και της ποσότητας του φαγητού είναι το ύψος του ποσού που διατίθεται για τη σίτιση των κρατουμένων.

A.3. Ενέργειες των αρμοδίων υπηρεσιών από τη σύλληψη έως την απέλαση του αλλοδαπού ανηλίκου

A.3.1. Διαδικασία διοικητικής απέλασης

Η παρούσα ενότητα περιλαμβάνει τη διαδικασία που ακολουθείται μετά την σύλληψη του αλλοδαπού ανηλίκου, όπως προκύπτει από την επίσημη αλληλογραφία με το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης⁴ και από την υπάρχουσα νομοθεσία, και παράλληλα τις αντίστοιχες διαπιστώσεις του Συνηγόρου του Πολίτη σχετικά με τα προβλήματα που ανακύπτουν κατά την κράτηση και κατά την εκτέλεση της απόφασης διοικητικής απέλασής του.

1) Ενημέρωση του εισαγγελέα

Σε βάρος του συλληφθέντος ανηλίκου σχηματίζεται ποινική δικογραφία και ενημερώνεται ο εισαγγελέας ανηλίκων (ή όπου δεν υπάρχει, ο εκτελών χρέη εισαγγελέα ανηλίκων), ενώ, σύμφωνα με όσα προκύπτουν από τα ταξιδιωτικά έγγραφα του ανηλίκου ή με βάση τη δήλωσή του, καταγράφονται τα στοιχεία του στο αρχείο της Υποδιεύθυνσης Προστασίας Ανηλίκων.

Εντός 24ώρου ο ανήλικος παραπέμπεται στον εισαγγελέα ανηλίκων. Αυτός, εφόσον δεν έχει τελεσθεί άλλο ποινικό αδίκημα και κατά πάγια πρακτική, μπορεί να απόσχει της ποινικής δίωξης (αρ. 50 παρ. 2 του ν. 2910/2001, και από 1.1.2006 από το αρ. 83 παρ. 2 του ν. 3386/2005). Ο ανήλικος μπορεί να εισαχθεί σε ίδρυμα, σε περίπτωση που πιθανολογείται ότι είναι θύμα διακίνησης ή κατά πάγια πρακτική εφόσον είναι «παιδικής ηλικίας», δηλαδή κάτω των 12 ετών. Εφόσον δεν συντρέχει λόγος εισαγωγής του ανηλίκου σε ίδρυμα, παραμένει σε κράτηση από τις αστυνομικές αρχές.

Διαπιστώσεις:

- Ο εισαγγελέας ανηλίκων δεν ενημερώνεται σε όλες τις περιπτώσεις. Το γεγονός αυτό στερεί τον ανήλικο από τη δυνατότητα έννομης προστασίας του, η οποία ανήκει στην αρμοδιότητα του εισαγγελέα ανηλίκων.

⁴ Έγγραφο με αρ. πρωτ. 3003/14/104-δ/14.06.2004 του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας, Κλάδος Ασφάλειας & Τάξης, Διεύθυνση Δημόσιας Ασφάλειας - Τμήμα Παραβατικότητας Ανηλίκων, με θέμα «Ανταλλαγή πληροφοριών με το Συνήγορο του Πολίτη για θέματα ανηλίκων».

- Αντίστοιχο πρόβλημα διαπιστώθηκε ακόμη και για ανηλίκους οι οποίοι έχουν υποβάλει αίτημα ασύλου και παραμένουν υπό διοικητική κράτηση. Στην αναφορά με αρ. πρωτ. 17269/2004, μόνο κατόπιν παρέμβασης και σύστασης του κλιμακίου του Συνηγόρου του Πολίτη, ενημερώθηκε εισαγγελέας για την άφιξη των ανηλίκων, έτσι ώστε να ορισθεί ο ίδιος ως προσωρινός επίτροπος, σύμφωνα με τη διαδικασία του αρ. 3 του ΠΔ. 61/1999.
- Σε όλες τις περιπτώσεις οι αστυνομικοί υπάλληλοι αναφέρονταν στη διάκριση ανάμεσα σε αλλοδαπούς «παιδικής ηλικίας» και μη, σύμφωνα με την οποία οι πρώτοι τύγχαναν ευνοϊκότερης μεταχείρισης έναντι των δεύτερων. Οι ανήλικοι άνω των 12 ετών, αντιθέτως, υπόκεινται στην ίδια μεταχείριση με τους ενήλικους κρατούμενους. Μάλιστα, όπως δηλώθηκε κατ' επανάληψη κατά τις αυτοψίες, τούτο κρίνεται παγίως από τους αρμόδιους αστυνομικούς υπαλλήλους κατά προσέγγιση και με διακριτική ευχέρεια.
- Χαρακτηριστική είναι επίσης η περίπτωση (αναφορά με αρ. πρωτ. ****/2005) δωδεκάχρονης ανήλικης από τη Βουλγαρία, η οποία, αφού κρίθηκε ότι δεν συνέτρεχε λόγος εισαγωγής της σε ίδρυμα, κρατήθηκε για 9 ημέρες (στην Αμυγδαλέζα Αττικής μαζί με τις ενήλικες κρατούμενες) προτού τελικά απελαθεί.
- Το μέτρο της αστυνομικής κράτησης δικαιολογείται όταν ο αλλοδαπός κρίνεται ύποπτος φυγής ή επικίνδυνος για τη δημόσια τάξη. Ωστόσο, κατά πάγια πρακτική και όπως αναφέρει το έγγραφο του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, οι αλλοδαποί ανήλικοι κρατούνται σε κάθε περίπτωση ως ύποπτοι φυγής. Στην περίπτωση της αναφοράς με αρ. πρωτ. ****/2005, η Υποδιεύθυνση Αλλοδαπών τροποποίησε την αρχική της κρίση και διέταξε να αφεθεί ελεύθερος ο ανήλικος μόνο κατόπιν παρέμβασης και σχετικής πρότασης του Συνηγόρου του Πολίτη.

2) Αναζήτηση των γονέων

Σε περίπτωση που οι γονείς του ανηλίκου διαμένουν νόμιμα στη χώρα, με σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα αυτοί αναζητούνται και, εφόσον εντοπισθούν, ο ανήλικος παραδίδεται σε αυτούς.

Διαπιστώσεις:

- Το ενδεχόμενο της απέλασης ανηλίκων, των οποίων οι γονείς διαμένουν παράνομα στην Ελλάδα ή σε άλλη χώρα εκτός της χώρας προέλευσης, δεν αντιμετωπίζεται με βάση την υφιστάμενη διαδικασία. Έτσι, υπάρχει το ενδεχόμενο ο ανήλικος να θεωρείται ότι δεν μπορεί να παραδοθεί στους γονείς και να απελαύνεται, με αποτέλεσμα τον αποχωρισμό του από αυτούς. Σε κάθε περίπτωση, οι Αρχές που είναι αρμόδιες για την εκτέλεση της διοικητικής απέλασης δεν μεριμνούν για τον μη αποχωρισμό του ανηλίκου από τους γονείς ή για την επανένωσή του με αυτούς κατά την εφαρμογή του μέτρου.
- Επίσης, το πραγματικό γεγονός της άσκησης της γονικής μέριμνας από κηδεμόνα που διαμένει νόμιμα στην Ελλάδα δεν συνιστά κώλυμα απέλασης, όπως αντίθετα συμβαίνει όταν οι φυσικοί γονείς διαμένουν νόμιμα στη χώρα. Σε μια περίπτωση (****/2005) η εν τοις πράγμασι επιμέλεια του ανηλίκου που ασκείται από μακροχρόνια νομίμως διαμένοντα αλλοδαπό συγγενή (θεία) δεν συνεκτιμήθηκε κατά την έκδοση της πράξης διοικητικής απέλασης.

3) Διοικητική προστασία από την απέλαση

Κατά του ανηλίκου για τον οποίο συντρέχουν οι νόμιμες προϋποθέσεις απέλασης, εκδίδεται πράξη διοικητικής απέλασης. Για τον σκοπό αυτό, εκδίδεται εντός τριών ημερών από τον κατά τόπο αρμόδιο αστυνομικό διευθυντή, σύμφωνα με το αρ. 44 παρ. 2 του ν. 2910/2001 και από 1.1.2006 αρ. 76 παρ. 2 του ν. 3386/2005, απόφαση διοικητικής απέλασης *«αφού προηγουμένως δοθεί στον αλλοδαπό προθεσμία τουλάχιστον σαράντα οκτώ (48) ωρών για να υποβάλει τις αντιρρήσεις του»*.

Επίσης, σύμφωνα με το αρ. 77 του ν. 3386/2005, *«κατά της απόφασης απέλασης δικαιούται ο αλλοδαπός να προσφύγει εντός προθεσμίας πέντε ημερών από την κοινοποίησή της στον Υπουργό Δημόσιας Τάξης ή στο εξουσιοδοτημένο από αυτόν όργανο. Η σχετική απόφαση εκδίδεται μέσα σε τρεις εργάσιμες ημέρες από την άσκηση της προσφυγής. Η άσκηση προσφυγής συνεπάγεται την αναστολή εκτέλεσης της απόφασης»*.

Διαπιστώσεις:

- Εγείρονται ερωτηματικά για το κατά πόσον οι ανήλικοι ενημερώνονται κατάλληλα για το δικαίωμα προβολής των αντιρρήσεών τους, όπως αυτό προβλέπεται από τις διατάξεις του μεταναστευτικού νόμου. Με τη διαδικασία αυτή υλοποιείται το δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης που κατοχυρώνεται ειδικά για ανήλικους στο αρ. 12 της Διεθνούς Σύμβασης Δικαιωμάτων του Παιδιού (ν. 2101/1992, εφεξής ΔΣΔΠ)⁵. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση ανηλίκου ο οποίος υποστήριξε ότι δεν ενημερώθηκε προφορικά ή γραπτά για το δικαίωμα προβολής αντιρρήσεων, ενώ η απόφαση απέλασης τυπικά εκδόθηκε τρεις ημέρες μετά τη σύλληψη και επιδόθηκε πέντε ημέρες κατόπιν της έκδοσής της, αν και ο ανήλικος δεν θυμόταν και δεν κατανόησε ότι υπέγραψε την επίδοσή της (αναφορά με αρ. πρωτ. ****/2005).
- Σε άλλες περιπτώσεις, όπου δεν υπήρχε νομική εκπροσώπηση του ανηλίκου οι ανήλικοι δεν γνώριζαν αν είχε ήδη εκδοθεί απόφαση απέλασης σε βάρος τους ή αγνοούσαν τη διαδικασία διοικητικής απέλασης που τους αφορούσε και ήταν ήδη σε εξέλιξη (περίπτωση ενός Αλβανού ανηλίκου στην Αμυγδαλέζα που ισχυριζόταν ότι ο πατέρας του πρόκειται να τον παραλάβει σύντομα και των Αφγανών ανηλικών κρατούμενων στο Τμήμα Δίωξης Λαθρομεταναστών Ασπροπύργου).
- Αντίστοιχα, η άσκηση προσφυγής κατά της απέλασης δεν πραγματοποιείται χωρίς προσκόμματα, κυρίως λόγω προβλημάτων στην ενημέρωση του ανηλίκου και των νομικών του εκπροσώπων. Χαρακτηριστική είναι η υπόθεση ****/2005, όπου η νομική εκπρόσωπος του ανηλίκου, παρά τις καθημερινές της οχλήσεις προς την αρμόδια Υποδιεύθυνση Αλλοδαπών, δεν ενημερώθηκε για την ύπαρξη της σχετικής απόφασης παρά μόνον κατόπιν της μεσολάβησης του Συνηγόρου του Πολίτη, ενώ εξέπνεε η πενήντημερη προθεσμία εκ της κοινοποίησής προς υποβολή προσφυγής κατά της απόφασης απέλασης στην αρμόδια Περιφέρεια.

⁵ «1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη εγγυώνται στο παιδί που έχει ικανότητα διάκρισης το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης της γνώμης του σχετικά με οποιοδήποτε θέμα που το αφορά, λαμβάνοντας υπόψη τις απόψεις του παιδιού ανάλογα με την ηλικία του και με το βαθμό ωριμότητάς του.

2. Για το σκοπό αυτόν θα πρέπει ιδίως να δίνεται στο παιδί η δυνατότητα να ακούγεται σε οποιαδήποτε διοικητική ή δικαστική διαδικασία που το αφορά, είτε άμεσα είτε μέσω ενός εκπροσώπου ή ενός αρμόδιου οργανισμού, κατά τρόπο συμβατό με τους διαδικαστικούς κανόνες της εθνικής νομοθεσίας», αρ. 12, ΔΣΔΠ.

Έτσι, στη συγκεκριμένη περίπτωση μεσολάβησαν συνολικά 11 ημέρες έως ότου καταστεί δυνατόν ο ανήλικος, μέσω της νομικής του εκπροσώπου, να προσφύγει κατά της απόφασης απέλασης. Μάλιστα στη συγκεκριμένη περίπτωση δύο μέρες αργότερα, το Διοικητικό Πρωτοδικείο έκανε δεκτές τις αντιρρήσεις κατά του μέτρου της κράτησης, ενώ ταυτόχρονα η Υποδιεύθυνση Αλλοδαπών τροποποιούσε την αρχική της απόφαση απέλασης (αρ. πρωτ. 298875/2/19-5-2005) κρίνοντας ότι ο ανήλικος δεν είναι ύποπτος φυγής ή επικίνδυνος για τη δημόσια τάξη και άρα μπορούσε να αφεθεί ελεύθερος, όπως είχε ήδη ζητήσει ο Συνήγορος του Πολίτη με προφορική διαμεσολάβηση και με το αρ. πρωτ. 7758/17-5-2005 έγγραφό του.

- Η διαδικασία κρίσης και απάντησης επί της προσφυγής από την Περιφέρεια (όπως ισχύει έως την έναρξη ισχύος του νέου νόμου 3386/2005 που μεταφέρει αυτή την αρμοδιότητα στον Υπουργό Δημόσιας Τάξης) συχνά υπερβαίνει την προθεσμία των τριών ημερών. Στην παραπάνω υπόθεση (αρ. πρωτ. 7758/2005), η απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας Αττικής, με την οποία ανεστάλη η εκτέλεση της διοικητικής απέλασης για ανθρωπιστικούς λόγους, κατόπιν του με αρ. πρωτ. 7758.3/2005/18.05.2005 εγγράφου του Συνηγόρου του Πολίτη, εκδόθηκε 7 ημέρες μετά την κατάθεση της προσφυγής του ανηλίκου (αρ. Φ212412/100808/24.05.2005). Ωστόσο, σύμφωνα με την εγκύκλιο 6634/1-200077/05.01.2005 του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης (Διεύθυνση Αλλοδαπών) «η προθεσμία των τριών ημερών είναι αποκλειστική και εφόσον ο αρμόδιος Γενικός Γραμματέας της Περιφέρειας δεν έχει εκδώσει σχετική απόφαση η προσφυγή θεωρείται σιωπηρώς απορριφθείσα και συνεχίζεται η διαδικασία εκτέλεσης της διοικητικής απέλασης».

Όπως έχει πρόσφατα επισημανθεί από τον Συνήγορο του Πολίτη, «μια τέτοια πρακτική δεν θεμελιώνεται στους σκοπούς του νόμου, καθώς εάν αυτό συνέβαινε θα είχε προβλεφθεί ρητώς στον σχετικό νόμο (ν. 2910/2001 και από 1.1.2006 ν. 3386/2005). Δεδομένου ότι το διάστημα των τριών ημερών είναι εξαιρετικά βραχύ για να εξετασθεί η προσφυγή κατά της απέλασης, δεν μπορεί να τεκμαίρεται σιωπηρή άρνηση της διοίκησης μετά την παρέλευσή του, γιατί αυτό θα ακύρωνε τη στοιχειώδη αποτελεσματικότητα του βοηθήματος της προσφυγής. Επιπρόσθετα, η απέλαση, μετά την άπρακτη παρέλευση τριημέρου από την προσφυγή, κρίνεται ιδιαιτέρως επαχθής, διότι, κατά κανόνα, συνεπάγεται την πρόσβαση στη δικαστική προστασία εκ των υστέρων, αφού πρώτα εκτελεσθεί η απέλαση»⁶.

- Η επαναφορά της αρμοδιότητας εξέτασης της προσφυγής κατά της απέλασης από τον Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας στον Υπουργό Δημόσιας Τάξης (μεταβολή που επιφέρει ο ν. 3386/2005, επαναφέροντας τη σχετική ρύθμιση του ν. 1975/1991) είναι προβληματική, καθώς έρχεται σε αντίθεση προς το πνεύμα της νομοθεσίας περί εισόδου και διαμονής στη χώρα, θέματα για τα οποία αποκλειστικά αρμόδια είναι τα πολιτικά όργανα του ΥΠΕΣΔΔΑ (Υπουργός ΕΣΔΔΑ και ΓΓ της Περιφέρειας). Είναι προφανής εν προκειμένω ο κίνδυνος της αδυναμίας ή της ακατάλληλης στάθμισης των προβλεπόμενων από τον κοινοτικό και εθνικό νομοθέτη κοινωνικών κριτηρίων, όπως οι κοινωνικοί ή

⁶ «Παρατηρήσεις Συνηγόρου του Πολίτη επί του υπό επεξεργασία σχεδίου νόμου περί εισόδου, διαμονής και κοινωνικής ένταξης υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια», Ειδική Έκθεση, Ιούλιος 2005, σελ. 34.

οικογενειακοί δεσμοί που έχει αναπτύξει ο αλλοδαπός, και εν προκειμένω ο ανήλικος, στη χώρα, αλλά και ειδικότερων διατάξεων αυξημένης προστασίας από την απέλαση, που πρέπει να συνεκτιμηθούν κατά την απόφαση απέλασης⁷.

4) Επαναπατριsmός

Η Υποδιεύθυνση Προστασίας Ανηλίκων ενημερώνει την Πρεσβεία της χώρας προέλευσης του υπό απέλαση ανηλίκου, και μέσω της αρμόδιας Υπηρεσίας Αλλοδαπών αυτός μεταφέρεται και παραδίδεται στις αρχές της χώρας του (αρχές των συνόρων ή εκείνες που βρίσκονται στα σύνορα της χώρας προέλευσης). Σύμφωνα με την Υπηρεσία, πιθανολογείται ότι οι αρχές της χώρας προέλευσης του ανηλίκου φροντίζουν για την ασφαλή του παράδοση στους γονείς, χωρίς φυσικά αυτό να είναι εφικτό να διαπιστωθεί.

Διαπιστώσεις:

Με βάση σχετικές έρευνες και επαφές, αλλά και μετά από επισκέψεις του αρμόδιου Βοηθού Συνηγόρου και κλιμακίου της Αρχής στην Αλβανία (2004, 2005), διαπιστώθηκε ότι ανάλογα μέτρα δεν είχαν ποτέ εφαρμοστεί σε συνεργασία με τις αρμόδιες κρατικές κοινωνικές υπηρεσίες της γειτονικής χώρας. Αντιθέτως, όσοι επαναπατριsmοί ανηλίκων πραγματοποιήθηκαν προς αυτήν τη χώρα αφορούσαν θύματα διακίνησης και διεκπεραιώθηκαν – ιδιαίτερα ως προς την παράδοση των ανηλίκων στην οικογένεια ή στις αρμόδιες κοινωνικές υπηρεσίες - μέσα από τη συνεργασία ελληνικών και διεθνών μη κυβερνητικών οργανώσεων. Χαρακτηριστικά, η διευθύντρια της Κρατικής Κοινωνικής Υπηρεσίας της Αλβανίας ανέφερε ότι ο Συνήγορος του Πολίτη είναι η πρώτη Ελληνική δημόσια Αρχή που ήρθε ποτέ σε επαφή με την υπηρεσία της.

Ειδικότερα, στην υπόθεση με αρ. πρωτ. 4715/2005, η Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής (έγγραφο με αρ. πρωτ. 293435/1-δ/01.04.2005) ενημέρωσε την Αρχή ότι προχώρησε στη διοικητική απέλαση δωδεκάχρονης από τη Βουλγαρία με ειδική επισήμανση (προς το Τμήμα Αλλοδαπών Πειραιά) *«να παραδοθεί με γραπτή έκθεση παράδοσης-παραλαβής στις αρμόδιες Βουλγαρικές Αρχές»*.

Ενόψει του προβληματικού χαρακτήρα της επιβολής του μέτρου της απέλασης σε βάρος ενός μικρού παιδιού, είναι προφανές ότι η διοίκηση επιδίωξε να υποκαταστήσει τις σήμερα μη υφιστάμενες διαδικασίες επαναπατριsmού. Ωστόσο, οι αρχές στις οποίες μπορεί να παραδώσει τους ανηλικούς χωρίς πρότερη επικοινωνία και συνεννόηση με ειδικές και αρμόδιες αρχές της χώρας προέλευσης, δεν είναι άλλες από τους συνοριακούς και τελωνειακούς υπαλλήλους του όμορου κράτους, κάτι που φυσικά δεν εγγυάται την επανένωση του παιδιού με την οικογένειά του, ενώ δεν έχει εκτιμηθεί αρμοδίως εάν η

⁷ Προκειμένου να μη διαρραγεί το γενικότερο θετικό πνεύμα της μεταναστευτικής νομοθεσίας, που κατά την τελευταία δεκαπενταετία σταδιακά μετατοπίστηκε από μια αστυνομοκεντρική σε μια διαχειριστική λογική και αντίστοιχη μεταφορά αρμοδιοτήτων από το ΥΔΤ στο ΥΠΕΣΔΔΑ, ο Συνήγορος του Πολίτη είχε προτείνει στη σχετική Ειδική του Έκθεση («Παρατηρήσεις Συνηγόρου του Πολίτη επί του υπό επεξεργασία σχεδίου νόμου περί εισόδου, διαμονής και κοινωνικής ένταξης υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια», Ειδική Έκθεση, Ιούλιος 2005, σελ.31-32), να διατηρήσει ο ΓΓ της Περιφέρειας την αρμοδιότητα εξέτασης προσφυγής κατά της απέλασης.

επιστροφή του στο συγκεκριμένο κοινωνικό και οικογενειακό περιβάλλον διασφαλίζει τα δικαιώματα του ανήλικου και είναι προς το συμφέρον του.

5) Κράτηση σε ειδικούς χώρους

Μεταξύ σύλληψης και απέλασης μεσολαβεί κατά κανόνα χρονικό διάστημα δέκα έως δεκαπέντε ημερών, κατά το οποίο ο ανήλικος τελεί υπό κράτηση. Σύμφωνα με το παραπάνω έγγραφο της Υπηρεσίας, που επικαλείται τις διατάξεις του ΠΔ 141/1991 και του αρ. 48 του ν. 2910/2001 (και από 1.1.2006 αρ. 81 του ν. 3386/2005), οι ανήλικοι «παιδικής ηλικίας» βρίσκονται σε καθεστώς προστατευτικής φύλαξης. Σύμφωνα με το αρ. 118 παρ. 2α του ΠΔ 141/1991, οι ανήλικοι που τίθενται υπό προστατευτική φύλαξη είναι εκείνοι που εκούσια ή ακούσια έχουν εξαφανισθεί, ενώ σύμφωνα με την παρ. 4 του ίδιου άρθρου δεν πρέπει να περιορίζονται στο κρατητήριο. Σύμφωνα με το αρ. 48 του ν. 2910/2001, έως ότου ολοκληρωθούν οι διαδικασίες απέλασής του, ο αλλοδαπός παραμένει σε ειδικούς χώρους, οι οποίοι ιδρύονται με απόφαση του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας και λειτουργούν με μέριμνα της Περιφέρειας. Η νέα μεταναστευτική νομοθεσία (αρ. 81 του ν. 3386/2005) δίνει την εξουσιοδότηση για την ίδρυση αυτών των ειδικών χώρων στους Υπουργούς Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Οικονομίας και Οικονομικών, Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Δημόσιας Τάξης.

Διαπιστώσεις:

- Κατά τις αυτοψίες στα κρατητήρια στην Αμυγδαλέζα βρέθηκαν ανήλικοι κάτω των 12 ετών, οι οποίοι συνοδεύονταν από την κρατούμενη μητέρα τους, χωρίς να έχει υποδειχθεί κάποιος συγκεκριμένος χώρος προστατευτικής φύλαξης από την Υπηρεσία, ενώ οι ειδικοί χώροι κράτησης μέχρι την απέλαση που προβλέπονται από τη νομοθεσία δεν έχουν λειτουργήσει παρά τις σχετικές επισημάνσεις και του Συνηγόρου του Πολίτη (βλ. Ειδική έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για το ν. 2910/2001).
- Σε κάποιες περιπτώσεις, όπου η απέλαση δεν κατέστη δυνατό να εκτελεσθεί χωρίς υπαιτιότητα του απελαυνόμενου, συνήθως όταν οι ανήλικοι προέρχονται από χώρες προς τις οποίες η απέλαση δεν είναι εφικτή (π.χ. λόγω διεθνούς αποκλεισμού της χώρας προέλευσης), η κράτηση συνεχίζεται μέχρι να λήξει το ανώτατο επιτρεπόμενο διάστημα των τριών μηνών, εκτός εάν μεσολαβήσει απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας που επιτρέπει την προσωρινή παραμονή τους στη χώρα με περιοριστικούς όρους.⁸ Σε αντίθετη περίπτωση, ο ανήλικος απελευθερώνεται άμα τη λήξη του τριμήνου και εφοδιάζεται με ένα έγγραφο σύμφωνα με το οποίο του χορηγείται προθεσμία να αναχωρήσει από τη χώρα εντός 30 ημερών. Επίσης, σύμφωνα με το αρ. 50 παρ. 2 του ν. 2910/2001 (από 1.1.2006 αρ. 83 παρ. 2 του ν. 3386/2005), «*αν η απέλαση δεν πραγματοποιηθεί εντός τριών μηνών, (η αρμόδια γι αυτήν αστυνομική ή λιμενική αρχή) γνωστοποιεί τούτο στον αρμόδιο εισαγγελέα πλημμελειοδικών. Στην περίπτωση αυτή ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών μπορεί να ανακαλέσει την απόφασή του για αποχή από την ποινική δίωξη, ύστερα από έγκριση του εισαγγελέα εφετών, εφόσον δεν έχει παρέλθει ένα έτος από την ημέρα της παράνομης εισόδου του αλλοδαπού στη χώρα*». Οι παράνομα

⁸ Με το αρ. 78 του ν. 3386/2005 η αρμοδιότητα αναστολής της εκτέλεσης απόφασης απέλασης περιέρχεται από 1.1.2006 στον Υπουργό Δημόσιας Τάξης ή εξουσιοδοτημένο όργανο.

εισελθόντες αλλοδαποί εν προκειμένω, αν και έχουν κρατηθεί επί τρίμηνο υπό καθεστώς διοικητικής κράτησης, μπορούν να καταστούν ποινικά υπόδικοι και να εγκλειστούν στα σωφρονιστικά καταστήματα, και αφού εκτίσουν την ποινή τους θα εκτελεσθεί η ήδη εκδοθείσα διοικητική απέλαση εις βάρος τους.

- Επίσης, όπως έχει επισημάνει ο Συνήγορος του Πολίτη, *«ενδεχόμενες διαδοχικές πράξεις απέλασης με επίκληση της υπαιτιότητας του απελαυμένου (ο οποίος δεν αναχωρεί από τη χώρα με την πάροδο της τασσόμενης προθεσμίας) είναι προφανές ότι καταστρατηγούν το ανώτατο όριο κράτησης (τρίμηνο)»*⁹.

A.3.2. Διαδικασίες ταυτοποίησης – καταγραφής - αρχείου

Από τις αυτοψίες που διενεργήθηκαν διαπιστώθηκε ότι τα στοιχεία που τηρούσε η Υπηρεσία και συνόδευαν τους ανηλικούς δεν περιείχαν περισσότερες πληροφορίες από το ονοματεπώνυμο, την κατά δήλωσή τους ηλικία και την εθνικότητά τους. Μάλιστα σε καμία περίπτωση η καταγραφή αυτή δεν ετηρείτο ηλεκτρονικά, ενώ η αναζήτηση στο πρωτόκολλο εισαγωγής-εξόδου ήταν χρονοβόρα, καθώς το αρχείο ήταν ταξινομημένο κατά ημερομηνία εισαγωγής στον χώρο κράτησης, χωρίς να υπάρχει συγκεντρωτική κατάσταση ή έστω κάποια ταξινόμηση. Έτσι, η αναζήτηση σε παλαιότερες περιόδους και για ειδικότερες κατηγορίες κρατουμένων ανηλικών ήταν εξαιρετικά δυσχερής. Στις περιπτώσεις κράτησης σε αστυνομικά τμήματα, δεν κατέστη δυνατό να αναζητηθούν οι φάκελοι των κρατουμένων ανηλικών που εκείνη την ώρα βρίσκονταν στο κελί. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι χώροι κράτησης συχνά λειτουργούν αποκεντρωμένα από το αρμόδιο Τμήμα Αλλοδαπών που διαθέτει τους σχετικούς φακέλους (π.χ. Α.Τ. Χαλανδρίου, χώρος κράτησης στην Αμυγδαλέζα).

Επίσης, κατά την ενημέρωση από τον αρμόδιο αρχιφύλακα και την αναζήτηση στο πρωτόκολλο εισαγωγών – εξόδων/μεταγωγών διαπιστώθηκαν πρόσφατες απελάσεις ασυνόδευτων ανηλικών, ανάμεσα στους οποίους δύο ανήλικοι 12 ετών (με διαδικασίες διοικητικής απέλασης) χωρίς άλλη αιτιολογία.

Σε καμία περίπτωση δεν στάθηκε δυνατό να εξακριβωθούν ενέργειες για την ταυτοποίηση των ανηλικών από τις αστυνομικές αρχές ή για την αναζήτηση της οικογένειάς τους, πέρα από τον προβλεπόμενο τυπικό έλεγχο των στοιχείων τους από τον κατάλογο της ζώνης Σένγκεν, χάρη στον οποίο εξακριβώνονται και συμπληρώνονται τα ελάχιστα στοιχεία που καταγράφονται (ονοματεπώνυμο – ηλικία – εθνικότητα) από τις αστυνομικές αρχές.

A.3.3. Ενημέρωση κρατουμένων ανηλικών

Σε όλες τις περιπτώσεις διαπιστώθηκε ελλιπής ενημέρωση των κρατουμένων για τα δικαιώματά τους καθώς και για τις διοικητικές αποφάσεις που τους αφορούν. Στις

⁹ «Παρατηρήσεις Συνηγόρου του Πολίτη επί του υπό επεξεργασία σχεδίου νόμου περί εισόδου, διαμονής και κοινωνικής ένταξης υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια», Ειδική Έκθεση, Ιούλιος 2005, σελ.33-34.

περισσότερες περιπτώσεις δεν υπήρχε αναρτημένη ανακοίνωση ή ενημερωτικό έντυπο υλικό σε γλώσσα κατανοητή από τους κρατούμενους ούτε διερμηνεία για την προφορική παροχή πληροφοριών στη γλώσσα τους, με αποτέλεσμα οι κρατούμενοι να μην γνωρίζουν βασικά δικαιώματά τους σε σχέση με την κράτηση και τις ποινικές ή διοικητικές διαδικασίες που τους αφορούν και να μην είναι σε θέση να επικοινωνήσουν με τους υπεύθυνους για την φύλαξή τους. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι σε μία τουλάχιστον περίπτωση οι κρατούμενοι, όπως προαναφέρθηκε, δεν γνώριζαν ότι είχαν εκδοθεί σε βάρος τους αποφάσεις διοικητικής απέλασης και δήλωσαν ότι υπέγραψαν έγγραφα των οποίων το περιεχόμενο δεν κατανοούσαν (7758/2005), ενώ σε άλλο χώρο υπήρχε ανακοίνωση για τα δικαιώματα των κρατουμένων, ήταν ωστόσο αναρτημένη σε σημείο όπου οι κρατούμενοι δεν είχαν οπτική επαφή και μόνο στην Ελληνική και Αγγλική γλώσσα (αναφορά με αρ. πρωτ. 17269/2004).

Στις περιπτώσεις που οι υπηρεσίες διέθεταν έντυπα (κοινά για ανηλικούς και ενήλικες) σχετικά με τα δικαιώματα των κρατουμένων σε 14 γλώσσες¹⁰, μεταξύ αυτών δεν συμπεριλαμβανόταν η γλώσσα των ανηλίκων που προέρχονταν από το Αφγανιστάν, με τους οποίους μάλιστα δεν υπήρχε, λόγω έλλειψης διερμηνέα, άλλος τρόπος επικοινωνίας (αναφορά με αρ. πρωτ. 10585/2004). Σε άλλες περιπτώσεις οι ανήλικοι ανέφεραν ότι δεν τους είχε διανεμηθεί το ενημερωτικό έντυπο στη γλώσσα τους. Σημειώνεται ότι σε όλες τις περιπτώσεις, καθήκοντα διερμηνέα για την επικοινωνία μεταξύ κρατουμένων και αστυνόμων αναλάμβαναν οι κρατούμενοι που έχουν στοιχειώδη γνώση της Αγγλικής ή της Ελληνικής γλώσσας. Για κάποιους κρατούμενους ανήλικους ήταν αδύνατη η επικοινωνία τόσο με τα στελέχη της Αρχής όσο και με τους αστυνομικούς υπαλλήλους.

Έτσι, η προφορική επικοινωνία και ενημέρωση των ανηλίκων είναι δυσχερής, πολλώ δε μάλλον η δυνατότητα διεξαγωγής συνέντευξης. Είναι εμφανές ότι κανείς δεν μπορεί να διασφαλίσει ότι τα πρόσωπα αυτά, που είναι μάλιστα ασυνόδευτοι ανήλικοι, διευκολύνονται ή έχουν πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου.

Οι περισσότεροι ανήλικοι δεν διέθεταν νομική βοήθεια, δεν γνώριζαν τα δικαιώματά τους και ειδικά τη δυνατότητα άσκησης διοικητικής προσφυγής κατά της απόφασης απέλασης. Σε λίγες μόνο περιπτώσεις οι ανήλικοι είχαν νομική βοήθεια από δικηγόρο, ενώ οι περισσότεροι δεν εκπροσωπούσαν από άλλα πρόσωπα, παραμένοντας χωρίς καμία φροντίδα ή επιμέλεια από ενήλικους. Σε μια χαρακτηριστική περίπτωση (7758/2005), παρά το γεγονός της ευαισθητοποίησης ολόκληρης της σχολικής κοινότητας στην οποία ανήκε ο ανήλικος από τριετίας, της δημοσιότητας του θέματος στα μέσα ενημέρωσης, αλλά και της νομικής του εκπροσώπησης από δικηγόρο ήδη από τα πρώτα στάδια της διαδικασίας, η ενημέρωση τόσο του ανηλίκου, όσο και του εκπροσώπου του, αλλά και του Συνηγόρου του Πολίτη που επιλήφθηκε της σχετικής αναφοράς, ήταν ελλιπής και προβληματική. Ο ανήλικος κρατήθηκε 11 ημέρες προτού τελικά κατορθώσει να προσφύγει κατά της απέλασης και 15 ημέρες προτού αρθεί το μέτρο της διοικητικής του

¹⁰ Αυτή η καλή πρακτική θεσμοθετήθηκε με τη με αρ. 4803/22/14-ριγ/11.03.2002 Διαταγή της Διεύθυνσης Οργάνωσης – Νομοθεσίας του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας προς εφαρμογή της διάταξης του αρ. 44 παρ. 3 του ν. 2910/2001 σχετικά με την υποχρέωση πληροφόρησης των υπό απέλαση κρατουμένων αλλοδαπών.

κράτησης, ώστε να συμμετάσχει, έστω και υπό αυτές τις συνθήκες, στις πανελλήνιες εξετάσεις.

Εν κατακλείδι, οι ασυνόδευτοι ανήλικοι παραμένουν ασυνόδευτοι, ακόμη και όταν η Πολιτεία που είναι επιφορτισμένη για την προστασία τους, τους έχει θέσει υπό κράτηση. Η παρέμβαση του εισαγγελέα, όπως αναφέρεται στις προηγούμενες παραγράφους, περιορίζεται στην άσκηση ή μη της ποινικής δίωξης για παράβαση διατάξεων της μεταναστευτικής νομοθεσίας, σε αρκετές δε περιπτώσεις η εισαγγελία δεν ενημερώνεται καθόλου.

B. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΕΛΑΣΗΣ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

Με βάση τις παραπάνω διαπιστώσεις των συνθηκών μεταχείρισης αλλοδαπών ανηλίκων, αναδεικνύονται δύο κατηγορίες προβλημάτων, νομοθεσίας και διοικητικής πρακτικής, που αντιστοιχούν στις δύο φάσεις της διαδικασίας: η πρώτη αφορά το μέτρο της διοικητικής κράτησης των αλλοδαπών ανηλίκων που δεν διαμένουν νόμιμα στη χώρα (B.1.), και η δεύτερη το μέτρο της διοικητικής απέλασής τους από τη χώρα (B.2.).

B.1. Προβλήματα διοικητικής κράτησης αλλοδαπών ανηλίκων

Η διοικητική κράτηση του αλλοδαπού ανηλίκου αποτελεί προσωρινό μέτρο στέρησης της προσωπικής ελευθερίας με στόχο αφενός τον έλεγχο στοιχείων του παράνομα ευρισκόμενου αλλοδαπού από τις αστυνομικές αρχές, αφετέρου την αποτροπή της διαφυγής του παράνομα διαμένοντος ενόψει της έκδοσης και της εκτέλεσης της πράξης διοικητικής απέλασης. Ωστόσο, η διοικητική κράτηση προσομοιάζει με φυλάκιση και οι κρατούμενοι δικαιούνται να τυγχάνουν προστασίας τουλάχιστον ίσης με αυτήν των φυλακισμένων. Με αυτό το δεδομένο, κατά τη διάρκεια της διοικητικής κράτησης, όπως και κατά τη διάρκεια της φυλάκισης, ο μόνος περιορισμός στη γενική νομική κατάσταση των κρατούμενων είναι ο περιορισμός της προσωπικής ελευθερίας¹¹ εν στενή εννοία, δηλαδή της ελευθερίας του ατόμου για φυσική μετακίνησή του στο χώρο. Πέραν του ρητού αυτού περιορισμού, οι έγκλειστοι δεν παύουν να είναι φορείς των άλλων συνταγματικών δικαιωμάτων που δεν τους έχουν ρητά αφαιρεθεί. Στην περίπτωση των ανηλίκων τα δικαιώματά τους αυτά και ιδιαίτερα εκείνα που προκύπτουν από την ηλικία τους και απορρέουν από τη ΔΣΔΠ, είτε δεν είναι εφικτό να γίνουν σεβαστά είτε προσβάλλονται ευθέως από τις συνθήκες της διοικητικής (αστυνομικής) κράτησης.

Κρίσιμοι παράγοντες για το πρόσφορο του μέτρου της διοικητικής κράτησης, όπως έχουν προταθεί και διαμορφωθεί τόσο από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρώπινων Δικαιωμάτων (εφεξής ΕΔΑΔ), αλλά και έχουν υποδειχθεί από κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πλαίσιο της διαμόρφωσης μεταναστευτικής πολιτικής¹², είναι:

- οι όροι και οι συνθήκες κράτησης, που σε κάθε περίπτωση δεν μπορεί να είναι επαχθέστεροι από εκείνους της σωφρονιστικής κράτησης και που πρέπει να διασφαλίζουν την ανθρώπινη και αξιοπρεπή μεταχείριση των κρατούμενων
- η άμεση και χωρίς καθυστερήσεις διεκπεραίωση των διαδικασιών, έτσι ώστε ο χρόνος κράτησης να μειώνεται στον ελάχιστο απαραίτητο
- η αναζήτηση πρακτικών και νομικών εναλλακτικών λύσεων στην κράτηση, ιδίως ενόψει της κράτησης ανηλίκων με ανύπαρκτη ή μειωμένη επικινδυνότητα, και με αρωγό τη νομική βοήθεια και εκπροσώπηση που πρέπει να παρέχεται άμεσα και απαρεγκλίτως στους κρατούμενους ανηλίκους

¹¹ Το ΕΔΑΔ έχει αποσαφηνίσει ότι ως προσωπική ελευθερία, η οποία προστατεύεται στο αρ. 5 ΕΣΔΑ, είναι η φυσική ελευθερία, δηλαδή η ελευθερία σωματικής μετακίνησης του ατόμου (S. Erkman, *European Convention on Human Rights*, Kluwer Publ., Antwerp, 1984, σελ. 210). Για την έννοια της φυσικής (σωματικής) ελευθερίας, βλ. ΣτΕ 153/1979, *Το Σύνταγμα*, τεύχος 5, 1979, σελ. 307.

¹² Οι παράγοντες αυτοί υποδεικνύονται ως ελάχιστη βάση διαμόρφωσης πολιτικών και στην Πράσινη Βίβλο για μια κοινοτική πολιτική επιστροφής των παράνομα διαμενόντων (COM/2002/0175 final).

- η άμεση παύση του μέτρου της κράτησης, όταν η απέλαση στη χώρα προέλευσης είναι ανέφικτη.

Με βάση τις παραπάνω γενικές κατευθύνσεις και τις διαπιστώσεις από την εφαρμογή του μέτρου και τις συνθήκες διοικητικής κράτησης, είναι εύλογο να διερωτηθεί κανείς, αφενός εάν είναι εφικτή η διοικητική κράτηση χωρίς να παραβιάζονται δικαιώματα του παιδιού (B.1.1.), αφετέρου εάν αυτή είναι αναγκαία και απαραίτητη ως μέτρο καθώς και πρόσφορη κι ανάλογη ως προς τον σκοπό που επιτελεί (B.1.2.).

B.1.1. Η σωρευτική παραβίαση των δικαιωμάτων του παιδιού λόγω των συνθηκών κράτησης

Η Ελλάδα έχει ελεγχθεί κατ' επανάληψη για τις συνθήκες κράτησης αλλοδαπών τόσο από το ΕΔΑΔ, κατά την κρίση του σε σχετικές υποθέσεις, όσο και από την Επιτροπή του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (Έκθεση 2001)¹³. Στην περίπτωση των ανηλίκων, οι κακές συνθήκες κράτησης και η μη τήρηση των εγγυήσεων για την αξιοπρεπή μεταχείριση των κρατούμενων έχουν πολλαπλά επιβαρυντικές συνέπειες για τους κρατούμενους ανηλίκους, δεδομένης της επιβαλλόμενης ειδικής προστασίας της προσωπικότητάς τους, αλλά και της σωματικής, πνευματικής και ψυχικής τους υγείας και ανάπτυξης.

Οι αλλοδαποί ανήλικοι, που συλλαμβάνονται χωρίς τα απαραίτητα νομιμοποιητικά της παραμονής τους έγγραφα στην Ελλάδα, κρατούνται σε χώρους της Αστυνομίας. Οι χώροι αυτοί είναι χώροι προορισμένοι για άλλο σκοπό, την ολιγοήμερη κράτηση ενηλίκων. Εν τούτοις, λόγω προβλημάτων της μεταναστευτικής νομοθεσίας και της εφαρμογής της και ελλείψει ειδικών χώρων κράτησης, έχουν μετατραπεί σε χώρους κράτησης παρανόμως διαμενόντων αλλοδαπών. Όπως είναι επόμενο, στο σύνολό τους οι εν λόγω χώροι δεν καλύπτουν στοιχειώδεις ανάγκες ούτε των ενηλίκων κρατούμενων, όπως κατ' επανάληψη έχει επισημάνει η Αρχή κατά τα τελευταία χρόνια σε σχετικές εκθέσεις αυτοψίας, πολλών δε μάλλον των ανηλίκων που χρήζουν ειδικής φροντίδας και απολαμβάνουν ειδικότερα δικαιώματα. Αποτέλεσμα είναι η διοικητική κράτηση παρανόμως διαμενόντων αλλοδαπών ανηλίκων σε χώρους κράτησης της Αστυνομίας καθεαυτή να προσβάλλει θεμελιώδη δικαιώματά τους.

Μείζον ανάμεσα στα προβλήματα που προκύπτουν από τη διοικητική κράτηση ανηλίκων είναι ο μη διαχωρισμός τους από τους ενήλικες (όπως στις υποθέσεις 16292/2004, 17269/2004, 7758/2005), πρακτική που παραβιάζει ευθέως τόσο τις διατάξεις του αρ. 5 της ΕΣΔΑ όσο και του αρ. 10 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (εφεξής ΔΣΑΠΔ) που παρέχει εγγυήσεις για την ανθρώπινη μεταχείριση και το σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, καθώς και για την τήρηση της θεμελιώδους υπό αυτήν την έννοια αρχής, σύμφωνα με την οποία «*οι ανήλικοι παραβάτες διαχωρίζονται από τους ενήλικους και τυγχάνουν αντιμετώπισης ανάλογης προς την ηλικία και τη νομική τους θέση*» (ΔΣΑΠΔ, αρ. 10 παρ. 3, όπως κυρώθηκε με το ν. 2462/97).

¹³ Βλ. επίσης τα πολυάριθμα πορίσματα του Συνηγόρου του Πολίτη κατά τα τελευταία έτη σχετικά με τις συνθήκες αστυνομικής κράτησης αλλοδαπών, καθώς και την Έκθεση και τις προτάσεις της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου σχετικά με τις «Συνθήκες Κράτησης στην Ελλάδα το 2002».

Μάλιστα, σε πρόσφατη Ενδιάμεση Απόφαση (*Interim Resolution*) του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με τις συνθήκες κράτησης στην Ελλάδα, με αφορμή τις υποθέσεις *Dugoz και Peers κατά Ελλάδας*¹⁴, με την οποία εξετάζεται η πρόοδος που έχει γίνει σχετικά με τις συνθήκες κράτησης, η Ελληνική κυβέρνηση διαβεβαιώνει ότι έχει λάβει τα απαραίτητα μέτρα για το διαχωρισμό ενηλίκων και ανηλίκων, κάτι που δυστυχώς δεν επιβεβαιώνεται σε όλες τις περιπτώσεις από τις αυτοψίες του Συνηγόρου του Πολίτη.

Η πολιτεία υποχρεούται από πλέγμα διατάξεων να μεριμνά για την παροχή αξιοπρεπούς διαβίωσης των υπό διοικητική κράτηση αλλοδαπών ανηλίκων, όσον αφορά την υγιεινή των χώρων, τη σίτιση, την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, την επικοινωνία και τη δυνατότητα προαυλισμού και ψυχαγωγίας τους (αρ. 2 παρ. 1, αρ. 5 παρ.1, αρ. 7 παρ. 2 του Συντάγματος). Ειδικές διατάξεις περιλαμβάνονται στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, οι οποίες πρέπει να ερμηνεύονται υπό το πρίσμα του άρθρου 3 (συμφέρον του παιδιού) και του άρθρου 6 (δικαίωμα στη ζωή και την ανάπτυξη) της ίδιας σύμβασης.

Επιπλέον, το ΕΔΑΔ τονίζει ότι οι κακές συνθήκες κράτησης επιφέρουν αντικειμενικά προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, κατά παράβαση του αρ. 3 της ΕΣΔΑ (υποθέσεις *Peers κατά Ελλάδας*, 19-4-2001, παρ.74-75, *Dougoz κατά Ελλάδας* 6-3-2001, παρ.46,48). Σύμφωνα με την πάγια νομολογία του ΕΔΑΔ, η κακομεταχείριση, για να θεωρηθεί ότι εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του αρ. 3, πρέπει να υπερβαίνει ένα κατώτατο όριο δριμύτητας. «*Ο καθορισμός αυτού του κατώτατου ορίου δριμύτητας είναι σχετικός και εξαρτάται από όλα τα πραγματικά περιστατικά κάθε υπόθεσης, όπως είναι η διάρκεια της μεταχείρισης, οι συνέπειές της στη φυσική κατάσταση και πνευματική υγεία του ενδιαφερόμενου και σε ορισμένες περιπτώσεις το φύλο, η ηλικία και η προσωπική υγεία του θύματος*»¹⁵. Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, είναι κρίσιμο εάν από την κράτηση «*δημιουργούνται αισθήματα άγχους και κατωτερότητας ικανά να τον εξευτελίσουν και να τον μειώσουν ηθικά και πιθανώς να συνθλίψουν την σωματική και ψυχική αντοχή*»¹⁶ του κρατούμενου, εν προκειμένω ανηλίκου, και τελικά αν αυτή επηρεάζει αρνητικά την προσωπικότητα του κρατούμενου, κατά τέτοιο τρόπο και σε βαθμό που να συνιστά κακομεταχείριση.

Στις υπό εξέταση περιπτώσεις που ήρθαν σε γνώση της Αρχής κατόπιν αναφορών και για τις οποίες διεξήχθη άμεση αυτοψία, οι συνθήκες κράτησης των ανηλίκων στα κρατητήρια της Αστυνομίας, όπως περιγράφονται παραπάνω, σε συνδυασμό με τον υπερπληθυσμό και τη διάρκεια κράτησης δεν μπορούν παρά να είναι επιβλαβείς για την προσωπικότητα, τη σωματική και την πνευματική ανάπτυξη των ανηλίκων και κατά συνέπεια κατατείνουν στο να θεμελιώνουν την έννοια της εξευτελιστικής μεταχείρισης του αρ. 3 της ΕΣΔΑ. Οι δυσμενείς συνθήκες κράτησης, που διαπιστώθηκαν κατά τις αυτοψίες στους χώρους κράτησης ανηλίκων, προσβάλλουν την αξιοπρέπειά τους, ενώ

¹⁴ Council of Europe, Interim Resolution ResDH(2005) concerning the issue of conditions of detention in Greece, raised in the cases of *Dougoz against Greece* (judgment of 6 March 2001, final on 6 June 2001) and *Peers against Greece* (judgment of 19 April 2001) (adopted by the Committee of Ministers on 7 April 2005, at the 922nd meeting of the Ministers' Deputies)

¹⁵ Σπαρόπουλος Ν., Προστασία Αλλοδαπών στην Ελλάδα και ΕυρΣΔΑ, στην *Επετηρίδα Δικαίου Προσφύγων και Αλλοδαπών 2001*, Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ, σελ.115.

¹⁶ Από την απόφαση του ΕΔΑΔ για την υπόθεση *Peers κατά Ελλάδας*, 19-4-2001.

οδηγούν επιπλέον στην προσβολή ή την πλημμελή προστασία των δικαιωμάτων τους εκείνων που απορρέουν από την ηλικία τους και ορίζονται από τη ΔΣΔΠ.

Στην περίπτωση των ανήλικων κρατουμένων, από την εφαρμογή του μέτρου της αστυνομικής διοικητικής κράτησης θίγεται επιπλέον το δικαίωμα των αρ. 9 (μη αποχωρισμός από γονείς), 16 (προστασία από παρέμβαση στην ιδιωτική ζωή, στην τιμή και την υπόληψη), 20 (προστασία στο παιδί που στερείται προσωρινά ή οριστικά το οικογενειακό του περιβάλλον), 24 (δικαίωμα του παιδιού να απολαμβάνει το καλύτερο δυνατόν επίπεδο υγείας), 27 (κατάλληλο επίπεδο ζωής που να επιτρέπει τη σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική και κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού), 28 (δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση) σε συνδυασμό με τις κατευθυντήριες αρχές του αρ. 3 (αρχή του συμφέροντος του παιδιού) και του αρ. 6 της ΔΣΔΠ.

Μάλιστα, η σωρευτική παραβίαση των ανωτέρω δικαιωμάτων σε συνδυασμό με τις κακές συνθήκες κράτησης και την εξάντληση του τριμήνου ως ανωτάτου ορίου διοικητικής κράτησης, στις περιπτώσεις που αυτό συμβαίνει, κατατείνουν στη δημιουργία μιας ιδιαίτερα αρνητικής και πολλαπλά επιβαρημένης κατάστασης με ενδεχομένως εξαιρετικά δυσμενείς επιπτώσεις για την προσωπικότητα, τη σωματική και πνευματική ανάπτυξη και την ψυχική υγεία των ανηλικών. Σε αυτή την κατάσταση, ο ανήλικος, ιδίως όταν παραμένει χωρίς εκπροσώπηση/επιμέλεια και ενόψει της πρόβλεψης δυνατότητας προσφυγής και αντίρρησης κατά των μέτρων της κράτησης και απέλασης, καθίσταται επιπρόσθετα ευάλωτος και χρήζων υποστήριξης, καθοδήγησης και προστασίας, ακόμη και όταν εκτιμάται ότι λόγω ηλικίας διαθέτει την απαραίτητη ωριμότητα. Η ευάλωτη κατάσταση των ανηλικών ήταν πρόδηλη κατά τις αυτοψίες του κλιμακίου της Αρχής.

Καθίσταται έτσι σαφές ότι η διοικητική αστυνομική κράτηση παραβιάζει τα δικαιώματα των αλλοδαπών ανηλικών, καθεαυτή ως μέτρο που δεν τα διασφαλίζει επαρκώς και αντικειμενικά μέσα από τις κακές συνθήκες κράτησης, οι οποίες αποτελούν έναν περαιτέρω επιβαρυντικό παράγοντα που οδηγεί στην προσβολή της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας και σε κακομεταχείριση.

B.1.2. Το απρόσφορο του μέτρου διοικητικής κράτησης στους αλλοδαπούς ανηλικούς

Η αστυνομική κράτηση του παράνομα διαμένοντος ανηλικού ως πάγια πρακτική υπηρετεί μεν το στόχο της διακοπής της μη νόμιμης διαμονής του στη χώρα σύμφωνα με τη μεταναστευτική νομοθεσία, προκαλεί όμως προβλήματα οξύτερα αλλά και παραβιάσεις από εκείνα ακριβώς τα δημόσια όργανα που είναι επιφορτισμένα με την προστασία του.

Ωστόσο, για τους ανηλικούς η διοικητική κράτηση πρέπει να αποτελεί εξαιρετικό μέτρο, όπως προβλέπεται από το αρ. 37 της ΔΣΔΠ. Για τους ανηλικούς αιτούντες άσυλο ισχύουν ειδικές διατάξεις για την προστασία τους¹⁷.

Εν προκειμένω, σύμφωνα με τα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω σχετικά με τις

¹⁷ Την αποφυγή της κράτησης των ανηλικών που υποβάλλουν αίτηση ασύλου προβλέπει η Οδηγία 9/2003/ΕΚ (αρ. 19 παρ. 2), η οποία θα έπρεπε να είχε ενσωματωθεί στην ελληνική έννομη τάξη μέχρι τις 6/2/2005, διαφορετικά παράγει άμεσα αποτελέσματα για τους αποδέκτες της, οι οποίοι μπορούν να απαιτήσουν την εφαρμογή της από το κράτος-μέλος που δεν συμμορφώνεται προς αυτή.

διαπιστώσεις της Αρχής, η διοικητική κράτηση εφαρμόζεται από τις αστυνομικές αρχές ως ενιαίο μέτρο είτε πρόκειται για ενήλικες είτε για ανηλίκους, βρίσκοντας έρεισμα στο αρ. 44 παρ. 3 του ν. 2910/2001 (και από 1.1.2006 αρ. 76 παρ. 3 του ν. 3386/2005) αντιμετώπιζοντάς τους ως παραβάτες του νόμου και παραγνωρίζοντας κάθε άλλη ιδιαιτερότητα της κατάστασής τους.

Η πρακτική αυτή, μολονότι φαίνεται σύμφωνη με τον νόμο, που προβλέπει το μέτρο της απέλασης και, άρα, και της διοικητικής κράτησης, έχει ως αποτέλεσμα την παραβίαση θεμελιωδών δικαιωμάτων των ανηλίκων. Το οξύμωρο αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι δεν προβλέπονται στον ισχύοντα νόμο περί αλλοδαπών ειδικές διατάξεις για τους παρανόμως διαμένοντες ανηλίκους, αν και υπάρχουν διατάξεις ευρωπαϊκού και διεθνούς δικαίου που υπογραμμίζουν ότι η κράτηση των ανηλίκων πρέπει να αποφεύγεται. Στην περίπτωση των ασυνόδευτων και αποχωρισμένων από τους γονείς τους ανηλίκων, τόσο οικονομικών μεταναστών όσο και αιτούντων άσυλο, η εφαρμογή της διάταξης αυτής, κατά τρόπο ενιαίο και ομοιόμορφο με την εφαρμογή της στους ενήλικες και άνευ άλλων εγγυήσεων προστασίας της ανηλικότητας, παραβιάζει κανόνες υπέρτερης τυπικής ισχύος που δεσμεύουν την Ελλάδα, τόσο της ΔΣΔΠ, όσο και ειδικότερων διεθνών συστάσεων και κατευθυντήριων αρχών για τη μεταχείριση των προσώπων της κατηγορίας αυτής¹⁸.

Το αποτέλεσμα είναι ότι η αρμόδια διοικητική αρχή (κατά τόπον αρμόδιος αστυνομικός διευθυντής) μέσα από την παγιωμένη πρακτική των αστυνομικών και εισαγγελικών αρχών στη μεταχείριση των ανηλίκων, εφαρμόζει μόνον αυτήν τη συγκεκριμένη διάταξη νόμου, με μια «κατά γράμμα» ερμηνεία, παραγνωρίζοντας το γενικό πλαίσιο εφαρμογής της και τη συστηματική της ένταξη στην Ελληνική έννομη τάξη.

Στόχος της διάταξης του αρ. 44 παρ. 1 περ. β' του ν. 2910/2001 είναι να διασφαλίσει το κυριαρχικό δικαίωμα κάθε κράτους να ελέγχει τα σύνορά του και να επιτρέπει την είσοδο αλλοδαπών σύμφωνα με τους κανόνες δικαίου που το ίδιο θέτει. Η περίπτωση όμως των αλλοδαπών ανηλίκων που έχουν εισέλθει παρανόμως και διαμένουν, κάτω από αδιευκρίνιστες και αδιάφορες για τη διοίκηση συνθήκες, δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται μόνον ως ένα πρόβλημα παράνομης εισόδου που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής αυτής της διάταξης. Μάλιστα, η από δεκαπενταετίας εφαρμογή αυτού του κατασταλτικού μέτρου δεν φαίνεται να έχει εξαλείψει το φαινόμενο της παράνομης εισόδου και διαμονής ασυνόδευτων αλλοδαπών ανηλίκων.

Ωστόσο, η διοικητική πρακτική των αστυνομικών αρχών, ελλείψει ρητών προβλέψεων και ενός συστήματος μέριμνας και ειδικής μεταχείρισης των αλλοδαπών ανηλίκων, παραμένει δέσμια της νομοθεσίας που δεν διακρίνει ανάμεσα σε ενήλικες και ανηλίκους, ως προς την εφαρμογή των κατασταλτικών μέτρων της διοικητικής κράτησης και απέλασης των παραβατών οποιασδήποτε διάταξης του μεταναστευτικού νόμου. Το κενό αυτό δεν μπορεί να αναπληρωθεί με την ερμηνεία της νομοθεσίας υπό το φως των υπέρτερων διατάξεων περί προστασίας των ανηλίκων από τους εφαρμοστές του νόμου, εν προκειμένω από τους αστυνομικούς υπαλλήλους.

¹⁸ Βλ. Απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου 97/C 221/03 και Κατευθυντήριες Αρχές του UNHCR - ΟΗΕ, της UNICEF κ.λ.π.

Υπό το πρίσμα αυτό, η διοικητική κράτηση των αλλοδαπών ανηλίκων καθίσταται ένα μέτρο τόσο απρόσφορο όσο και δυσανάλογο προς τον επιδιωκόμενο σκοπό. Η επιβολή του σε ανηλίκους, οι οποίοι είναι αποχωρισμένοι από το οικογενειακό τους περιβάλλον, δεν έχουν καμία φροντίδα ή επιμέλεια από ενήλικο πρόσωπο και είναι πιθανό να έχουν πέσει θύματα εμπορίας και εκμετάλλευσης, είναι ένα μέσο προφανώς επαχθές που δεν μπορεί να δικαιολογηθεί από τον σκοπό του νόμου, που είναι η προστασία της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, στο βαθμό που μπορεί να απειλείται από την παράνομη είσοδο και παρουσία του ανηλίκου στη χώρα. Η Ελληνική πολιτεία δεν μπορεί να τους αντιμετωπίζει ως απειλή, ενώ ταυτόχρονα έχει αναλάβει διεθνείς δεσμεύσεις για την προστασία τους.

Οι αλλοδαποί ανήλικοι που εντοπίζονται στα όρια της Ελληνικής Επικράτειας είναι υποκείμενα διεθνούς προστασίας, χρήζουν ειδικής φροντίδας και είναι αδόκιμο να ελέγχονται και να αντιμετωπίζονται ως παραβάτες της μεταναστευτικής νομοθεσίας. Η σχέση του μέσου (διοικητική κράτηση) και του επιδιωκόμενου σκοπού (αποτροπή της μη νόμιμης διαμονής αλλοδαπών πολιτών στη χώρα ως απειλή στη δημόσια τάξη) είναι προφανώς δυσανάλογη, ενόψει μάλιστα της διαρκώς ισχύουσας και μη καμπτόμενης διεθνούς δέσμευσης της πολιτείας για προστασία του ανηλίκου παραβιαζόμενης της αρχής της αναλογικότητας που πρέπει να διατρέχει κάθε πράξη και υλική ενέργεια της διοίκησης, η οποία προσβάλλει ευθέως θεμελιώδη δικαιώματα.

Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι αποτελούν πρόσωπα που δικαιούνται τη φροντίδα των αρχών έτσι ώστε να τους παρασχεθεί η προστασία και πρόνοια που τους αναλογεί για την αποκατάσταση της επισφαλούς κατάστασης περιστολής των δικαιωμάτων τους ως ανηλίκων, που συνίσταται καταρχήν στον αποχωρισμό τους από την οικογένεια και την απουσία κηδεμόνα ή ασκούντος τη γονική μέριμνα.

Κατόπιν των ανωτέρω, η επιβολή αδιακρίτως του μέτρου της διοικητικής κράτησης αυτή καθ' εαυτή εμβάλλει το Συνήγορο του Πολίτη σε ανησυχία ως προς τη συμφωνία της τόσο με διατάξεις ανώτερης τυπικής ισχύος για τη χώρα όσο και ως προς τη συμφωνία της με την αρχή της αναλογικότητας, που πρέπει να διέπει τη διοικητική δράση, ερμηνευόμενη υπό το φως του συμφέροντος του ανηλίκου.

Ειδικότερα, ακόμη πιο προβληματική και σε βάρος της ουσιαστικής νομιμότητας είναι η κράτηση στις περιπτώσεις που η απέλαση των ανηλίκων δεν είναι εφικτή. Η διοικητική κράτηση επιτρέπεται από το νόμο με σκοπό την εκτέλεση της απέλασης και εφόσον ο κρατούμενος κριθεί ύποπτος φυγής ή επικίνδυνος για τη δημόσια τάξη. Συνεπώς, όταν είναι γνωστό εκ των προτέρων ότι η απέλαση σε συγκεκριμένη είναι ανέφικτη, η διοικητική κράτηση, συνήθως κάποτε συνεχιζόμενη έως τη συμπλήρωση του ανώτατου τρίμηνου ορίου κράτησης, είναι αμφισβητούμενης νομιμότητας καθώς το μέτρο της απέλασης δεν μπορεί να εκτελεσθεί.

B.2. Προβλήματα απέλασης αλλοδαπών ανηλίκων

Τα προβλήματα που διαπίστωσε ο Συνήγορος του Πολίτη σχετικά με τη διαδικασία απέλασης, όπως εκτίθενται στο πρώτο μέρος της παρούσας έκθεσης, εγείρουν προβληματισμούς:

- α) αφενός σχετικά με την παραβίαση των δικαιωμάτων των ανηλίκων και της αρχής της αναλογικότητας από την εφαρμογή του μέτρου της απέλασης (B.2.1.),
- β) αφετέρου σχετικά με τις συνέπειες της εφαρμογής του μέτρου σε διακριτές κατηγορίες συνοδευόμενων και ασυνόδευτων ανηλίκων (B.2.2.) ως προς την παραβίαση των δικαιωμάτων τους και την ενδεικνυόμενη προστασία τους.

B.2.1. Η παραβίαση των δικαιωμάτων των αλλοδαπών ανηλίκων από την εφαρμογή του μέτρου της απέλασης

Η πρακτική της απέλασης ανηλίκων αφενός παραβιάζει τη σχετική διεθνή νομοθεσία και αφετέρου δεν λαμβάνει υπόψη την αρχή της αναλογικότητας.

Σύμφωνα με τις διαπιστώσεις της Αρχής, σχετικά με την εφαρμογή της νομοθεσίας το δυσμενές μέτρο της απέλασης επιβάλλεται χωρίς ταυτόχρονα να διασφαλίζονται τα δικαιώματα των αλλοδαπών ανηλίκων. Η εκτέλεση της απόφασης περί απέλασης αφήνει ουσιαστικά τον ανήλικο έκθετο: εγκαταλείπεται σε ένα ξένο περιβάλλον, αποχωρισμένος από τους γονείς και την οικογένειά του, χωρίς προστασία και σύνδεση με κοινωνικές υπηρεσίες, αντικείμενο εύκολης εκμετάλλευσης. Κατ' αυτόν τον τρόπο, το ελληνικό κράτος απεμπολεί την υποχρέωση που έχει αναλάβει κατά το αρ. 20 ΔΣΔΠ σύμφωνα με το οποίο «*κάθε παιδί που στερείται προσωρινά ή οριστικά το οικογενειακό του περιβάλλον ή το οποίο για το δικό του συμφέρον δεν είναι δυνατό να παραμείνει στο περιβάλλον αυτό δικαιούται ειδική προστασία και βοήθεια εκ μέρους του Κράτους*». Το άρθρο αυτό εφαρμόζεται και σε αλλοδαπούς ανηλίκους. Επίσης, λόγω της ευάλωτης θέσης, στην οποία βρίσκεται ο υπό απέλαση ανήλικος, η έννοια του συμφέροντος του παιδιού πρέπει να λειτουργεί ως αποκλειστικός ερμηνευτικός οδηγός, που πρέπει να θεωρείται υπέρτερο απέναντι σε άλλα «συμφέροντα», όπως π.χ. η αποτροπή της παράνομης εισόδου στη χώρα. Οι εκτιμήσεις αυτές πρέπει να είναι δευτερεύουσας σημασίας στην περίπτωση που ένας αλλοδαπός ανήλικος μένει απροστάτευτος.

Επίσης, σύμφωνα με τη Σύσταση 15/2000 του Συμβουλίου της Ευρώπης, ιδιαίτερη προστασία θα πρέπει να απολαμβάνουν οι μετανάστες που γεννήθηκαν στο κράτος μέλος ή μετανάστευσαν στη χώρα πριν από την ηλικία των δέκα ετών, ενώ οι ανήλικοι μετανάστες με μακρά διαμονή στη χώρα δεν θα έπρεπε καταρχήν να απελούνται. Αντίστοιχα κριτήρια δεν λαμβάνονται υπόψη από την κείμενη νομοθεσία περί απέλασης, ενώ ενόψει της ενσωμάτωσης της σχετικής κοινοτικής οδηγίας περί μακράς διαμονής, στις σχετικές διατάξεις επιβάλλεται να συμπεριληφθούν και σχετικά κωλύματα απέλασης.

Επιπλέον, στην Πράσινη Βίβλο για μια κοινοτική πολιτική επιστροφής των παράνομα διαμενόντων (COM/2002/0175 final), τονίζεται ότι στη λήψη των σχετικών αποφάσεων πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η προστασία της οικογένειας (όπως στο αρ. 8 της ΕΣΔΑ και το αρ. 7 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, αλλά και το αρ. 9 του Συντάγματος) και τα δικαιώματα του παιδιού (όπως στη ΔΣΔΠ και στο αρ. 24 του Χάρτη). Έτσι, η πλούσια νομολογία του Δικαστηρίου του Στρασβούργου σχετικά με την εφαρμογή του μέτρου της απέλασης εστιάζει στην προστασία της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής των αλλοδαπών, καθώς και στη διάρκεια ή την ένταση των κοινωνικών δεσμών που έχει

αναπτύξει ο αλλοδαπός στη χώρα από την οποία κινδυνεύει να απελαθεί¹⁹. Ανάλογη νομολογία έχει αναπτυχθεί για ενήλικους αλλοδαπούς και από το ΣΤΕ (Επιτροπή Αναστολών)²⁰.

Αξίζει να σημειωθεί ότι για τη στάθμιση μεταξύ του μέτρου της απέλασης και της διατάραξη της δημόσιας τάξης πρέπει να λαμβάνεται υπόψη, τόσο από τον νομοθέτη όσο και από το διοικητικό όργανο, η αρχή της αναλογικότητας. Σύμφωνα με την συνταγματικά κατοχυρωμένη αυτή αρχή (αρ. 25 παρ. 3 του Συντάγματος), ο περιορισμός του δικαιώματος πρέπει να ανταποκρίνεται προς τον σκοπό για τον οποίο θεσπίζεται και να μην υπερβαίνει το εκάστοτε απαραίτητο μέτρο, δηλ. να είναι αναγκαίος και πρόσφορος για την επίτευξη του σκοπού, που δεν είναι δυνατή με ηπιότερα μέσα.

Στην ελληνική έννομη τάξη, το θέμα ρυθμίζεται ως εξής: σύμφωνα με το αρ. 44 παρ. 1 εδ. β' του ν. 2910/2001 (από 1.1.2006 αρ. 76 παρ.1 εδ. β' του ν. 3386/2005) επιτρέπεται να απελαθεί ο αλλοδαπός που έχει παραβιάσει τις διατάξεις του νόμου περί μετανάστευσης, δηλαδή αν, για παράδειγμα, έχει εισέλθει παράνομα στη χώρα. Σημειώτέον ότι και στην περίπτωση αυτή ο νόμος δεν προβλέπει ειδική περίπτωση για τη διοικητική απέλαση ανηλίκων, αλλά επιφυλάσσει και σε αυτήν την κατηγορία την ίδια μεταχείριση με τους ενήλικες.

Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι η διοικητική απέλαση επιτρέπεται υπό σαφείς και περιοριστικά αναφερόμενους όρους και δεν αποτελεί στενά κυριαρχική πράξη, η εν τοις πράγμασι εφαρμογή των σχετικών διατάξεων, χωρίς την ειδικότερη αιτιολόγηση της προσβολής της δημόσιας τάξης, έχει οδηγήσει στο πρόβλημα της αδιάκριτης και μαζικής απέλασης ανάμεσα σε ενήλικες, και ανηλίκων ως παραβατών της μεταναστευτικής νομοθεσίας. Χωρίς να αιτιολογείται επαρκώς και ειδικώς η προσβολή της δημόσιας τάξης από τον παρανόμως διαμένοντα αλλοδαπό ανήλικο, αρκεί οποιαδήποτε παραβίαση διατάξεων του ν. 2910/2001 (και από 1.1.2006 του ν. 3386/2005), ανεξαρτήτως βαρύτητας και απαξίας, για να απελαθεί.

Η εν λόγω πρακτική των αστυνομικών αρχών, ήδη αντίθετη στην αρχή της χρηστής διοίκησης, καθίσταται ακόμη δυσμενέστερη και σοβαρότερη στην περίπτωση των ανηλίκων, καθώς αγνοείται πλήρως το απόλυτο συμφέρον του παιδιού, ως θεμελιώδης έννοια, υπό το φως της οποίας πρέπει να δρουν τα διοικητικά όργανα όταν λαμβάνουν αποφάσεις που αφορούν παιδιά²¹.

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι το ισχύον νομικό πλαίσιο δεν λαμβάνει υπόψη του την αρχή της αναλογικότητας, η οποία επιβάλλει, εκ των πραγμάτων, την ειδική

¹⁹ Βλ. Lambert H., *The position of Aliens in Relation to the European Convention on Human Rights*, Strasbourg, Council of Europe, 2001. Χαρακτηριστική είναι επίσης η περίπτωση του Ezzouhdi κατά Γαλλίας (13.05.2001) στην οποία ο (ενήλικος) προσφεύγων είχε μεταναστεύσει ανήλικος (5 ετών) στη Γαλλία και διατηρούσε κοινωνικούς και οικογενειακούς δεσμούς στη χώρα. Το Δικαστήριο του Στρασβούργου έκρινε ότι η καταδίκη του σε διετή φυλάκιση ως υπότροπου για παράβαση της νομοθεσίας περί ναρκωτικών (κατοχή-χρήση) δεν τον καθιστά απειλή σοβαρή για τη δημόσια τάξη, ενώ η επέμβαση στην ιδιωτική και οικογενειακή του ζωή (εμπιπτοντας στο πεδίο προστασίας του αρ. 8 της ΕΣΔΑ), είναι ιδιαίτερα σοβαρή αφού διατηρεί στενούς δεσμούς με τη Γαλλία κρίνοντας εν τέλει το μέτρο της οριστικής απαγόρευσης παραμονής δυσανάλογο με τους νόμιμους σκοπούς που επιδιώκει (παραβίαση του αρ. 8 της Σύμβασης).

²⁰ Ενδεικτικά βλ. ΣΤΕ (Επιτροπή Αναστολών) 57/2000, 58/2000, 148/2000.

²¹ «Σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας, είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού». αρ. 3 ΔΣΔΠ.

αιτιολογία της πράξης απέλασης, ως επαχθούς ατομικής διοικητικής πράξης καθώς και τη συνεκτίμηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της κάθε περίπτωσης.

Έτσι, κατά περίπτωση θα πρέπει να εκτιμάται, μεταξύ άλλων, και αν η επιστροφή του ανηλίκου θα ήταν επιβλαβής για τον ίδιο ως υποκείμενο διεθνούς προστασίας με βάση την ηλικία του.

Με βάση την αρχή της αναλογικότητας, κατά τη λήψη απόφασης από τη διοίκηση για την απομάκρυνση του αλλοδαπού από τη χώρα θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η διάρκεια και ο τύπος της διαμονής του αλλοδαπού, καθώς και η ηλικία του.

Η ύπαρξη ανάλογων σοβαρών λόγων που πρέπει να συνεκτιμηθούν, επιβάλλει την επαρκή και κατάλληλη εξατομικευμένη αιτιολογία για την απόφαση απέλασης ως ατομικής διοικητικής πράξης. Επιπρόσθετο και υπέρτερο κριτήριο στην περίπτωση των ανηλίκων είναι η επιταγή της ΔΣΔΠ, ότι κάθε απόφαση που αφορά ανήλικο πρέπει να λαμβάνεται με βάση το συμφέρον του.

Υπ' αυτό το πρίσμα, η λήψη απόφασης για διοικητική απέλαση ανηλίκου χωρίς συνεκτίμηση της διάρκειας παραμονής του ή της γέννησής του στη χώρα, καθώς και των συνεπειών της απέλασης για τον ίδιο και την οικογένειά του, αποτελεί επαχθές και ενδεχομένως απρόσφορο μέτρο, ενώ σε κάθε περίπτωση είναι δυσανάλογα δυσμενές ως προς τον επιδιωκόμενο σκοπό της αποκατάστασης της νομιμότητας (παράνομη είσοδος στη χώρα). Μάλιστα, η παράβλεψη της διασφάλισης και της ενεργούς προστασίας των δικαιωμάτων του ανηλίκου δεν συνιστά μόνο παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας, αλλά και της χρηστής διοίκησης. Κάτι που καθίσταται απολύτως σαφές στις διακριτές περιπτώσεις όπου ο ανήλικος χρήζει ψυχοκοινωνικής υποστήριξης ή ενδέχεται να είναι θύμα εμπορίας ή/και εκμετάλλευσης, χωρίς να μπορεί να αναζητηθεί ο εκμεταλλευτής και η διοίκηση δεν προβαίνει στις οφειλόμενες ενέργειες.

Επιπρόσθετο μέτρο του δυσανάλογου χαρακτήρα της διοικητικής απέλασης ανηλίκων αποτελεί η εγγραφή τους στον κατάλογο ανεπιθύμητων αλλοδαπών του χώρου Σένγκεν, η οποία καθιστά καταρχήν μη επιτρεπτή και αδύνατη την επανείσοδό τους στη χώρα με νόμιμο τρόπο. Ωστόσο, όταν το κέντρο των βιοτικών τους σχέσεων βρίσκεται στην Ελλάδα, στις περισσότερες περιπτώσεις διασχίζουν και πάλι τα σύνορα και εργάζονται στη χώρα. Σε περίπτωση ανέφικτου της απέλασής τους παραμένουν στη χώρα σε γνώση της πολιτείας που αδυνατεί να εφαρμόσει γι αυτούς οιοδήποτε μέτρο άλλο από εκείνο της διοικητικής απέλασης, έστω και όταν αυτή είναι καταφανώς αλυσιτελής και αδύνατο να εκτελεσθεί. Υποθηκεύεται έτσι το μέλλον των ανηλίκων, καθώς περιέρχονται σε ιδιαίτερα επισφαλή εργασιακή και κοινωνική θέση ως εργατικό δυναμικό προς εκμετάλλευση, αλλά και χωρίς τη δυνατότητα να αποκτήσουν καθεστώς νόμιμης διαμονής και απόλαυσης δικαιωμάτων στη χώρα στην οποία εργάζονται.

B.2.2. Η εφαρμογή του μέτρου της απέλασης κατά κατηγορία αλλοδαπών ανηλίκων

Είναι κρίσιμο να διακρίνουμε τις συνέπειες της εφαρμογής του μέτρου της διοικητικής απέλασης για κάθε διακριτή κατηγορία ανηλίκων, ως προς την παραβίαση των δικαιωμάτων τους, το δυσανάλογο του μέτρου και την ενδεικνυόμενη προστασία τους.

Οι αλλοδαποί ανήλικοι που εισέρχονται ή/και διαβιούν παράνομα στη χώρα, ανήκουν σε δύο μεγάλες κατηγορίες: σε ασυνόδετους και συνοδευόμενους ανηλίκους, με βάση το κρίσιμο στοιχείο του αποχωρισμού ή μη από την οικογένεια και από τον/τους ασκούντα/ες τη γονική μέριμνα/επιμέλεια. Από το δικαίωμα των ανηλίκων να απολαμβάνουν την επιμέλεια των γονέων τους ή άλλων προσώπων, στα οποία αυτή έχει ανατεθεί, προκύπτει και η υποχρέωση του κράτους για ειδική έννομη προστασία των ανηλίκων, όταν η επιμέλειά τους δεν μπορεί να ασκηθεί και όταν παραβιάζονται ή τίθενται σε κίνδυνο θεμελιώδη δικαιώματά τους.

Οι ανήλικοι που σήμερα συλλαμβάνονται για παράνομη είσοδο στην Ελλάδα αποτελούν υποκείμενα προστασίας, καθώς ενδέχεται να ανήκουν σε μια από τις παρακάτω κατηγορίες:

I) Είναι συνοδευόμενοι ανήλικοι και η παράνομη κατάστασή τους οφείλεται ή ακολουθεί εκείνη του ενήλικα που τους συνοδεύει και ασκεί τη γονική μέριμνα/επιμέλεια. Η απέλασή τους χωρίς συνοδεία των γονέων τους θα οδηγούσε σε περαιτέρω παραβίαση δικαιώματος της Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού, με αποχωρισμό από την οικογένεια ή τον/τους ασκούντες τη γονική μέριμνα/επιμέλεια. Το ενδεχόμενο η οικογένεια να μην έχει ρυθμίσει τη νόμιμη διαμονή της στη χώρα δεν μπορεί να ελεγχθεί μέσα από την κατάσταση του ανηλίκου, ο οποίος ακολουθεί το καθεστώς διαμονής των γονέων του.

II) Είναι συνοδευόμενοι ανήλικοι και η παράνομη κατάστασή τους οφείλεται σε ενήλικα που τους συνοδεύει ή/και ασκεί τη γονική μέριμνα/επιμέλεια, ενώ είτε έχουν γεννηθεί στη χώρα, είτε έχουν μεταναστεύσει σε μικρή ηλικία και διατηρούν ισχυρούς κοινωνικούς δεσμούς στην Ελλάδα, χωρίς να διαθέτουν αντίστοιχους δεσμούς με τη χώρα της εθνικότητάς τους ή/και χωρίς να γνωρίζουν άλλη γλώσσα από την ελληνική. Σε αυτήν την περίπτωση, το μέτρο της απέλασης χωρίς να συνεκτιμηθούν τα στοιχεία αυτά, θα οδηγούσε σε καταφανώς δυσανάλογες και δυσμενείς συνέπειες, ενώ το υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο δεν προβλέπει ειδική προστασία της κατηγορίας αυτής από απέλαση.

III) Είναι συνοδευόμενοι ανήλικοι και η παράνομη κατάστασή τους οφείλεται σε ενήλικα που τους συνοδεύει ή/και ασκεί τη γονική μέριμνα/επιμέλεια, αλλά και τους εκμεταλλεύεται εξωθώντας τους στην επαιτεία ή και σε άλλες παράνομες δραστηριότητες. Σε αυτήν την περίπτωση το μέτρο της απέλασης βρίσκεται στην αντίθετη κατεύθυνση από την ταυτοποίηση και την προστασία που προβλέπει ο ν. 3064/2002 για την προστασία θυμάτων παράνομης διακίνησης και εκμετάλλευσης, ενώ ενδέχεται η παράνομη κατάσταση του ανηλίκου να υποδηλώνει και την παραμέληση σε βάρος του από το πρόσωπο που το συνοδεύει στη χώρα.

IV) Είναι ασυνόδετοι ανήλικοι που βρέθηκαν στη χώρα έχοντας διακινηθεί παράνομα, είτε μετά από προτροπή των οικείων τους για να μεταναστεύσουν προς αναζήτηση εργασίας, είτε ως θύματα εκμετάλλευσης και εξώθησης σε παράνομες δραστηριότητες από άτομα που δεν είναι γονείς τους και δεν ασκούν νόμιμα τη γονική μέριμνα. Σε αυτήν την περίπτωση, το μέτρο της απέλασης αντιβαίνει στα δικαιώματα του παιδιού, καθώς πρωταρχικό χρέος της πολιτείας είναι η αναζήτηση της οικογένειας του ανηλίκου και η εξέταση της δυνατότητας ασφαλούς επαναπατριsmού και επανένταξης στην κοινωνία προέλευσης.

V) Είναι ασυνόδετοι ανήλικοι που η αίτησή τους για άσυλο είχε απορριφθεί και για τους οποίους εκκρεμεί απόφαση διοικητικής απέλασης. Συχνά, η απέλασή τους δεν είναι εφικτή με αποτέλεσμα να παραμένουν υπό κράτηση μέχρι την παρέλευση του ανώτατου ορίου κράτησης, κατόπιν του οποίου αφήνονται ελεύθεροι, με υποχρέωση αυτόνομης αναχώρησης από τη χώρα, παραμένοντας έτσι ασυνόδετοι και απροστάτευτοι. Συνήθως συμμετέχουν στη μαύρη αγορά εργασίας, υφιστάμενοι εργασιακή εκμετάλλευση, κυρίως στον πρωτογενή τομέα παραγωγής ή στις υπηρεσίες.

Σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις το μέτρο της απέλασης καταλήγει να οδηγεί σε περαιτέρω παραβίαση δικαιωμάτων του ανήλικου αλλοδαπού, ενώ το ζητούμενο είναι η προστασία τους και η διασφάλιση της πλήρους άσκησης των δικαιωμάτων τους.

Γ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ²²

Γ.1. Προτάσεις σχετικά με τη διοικητική κράτηση αλλοδαπών ανηλίκων

Οι ανήλικοι που έχουν εισέλθει παράνομα στη χώρα αποτελούν υποκείμενα προστασίας και ως τέτοια πρέπει να αντιμετωπίζονται από τις δημόσιες και τις αστυνομικές αρχές.

Η ιδιότητά τους αυτή απορρέει από την ανηλικιότητά τους, αλλά και από καθαυτό το γεγονός της παράνομης εισόδου, όπως και αν έχει τελεσθεί, καθώς ενδέχεται να αποτελούν θύματα εκμετάλλευσης ή/και παράνομης διακίνησης ή να βρίσκονται στη χώρα ασυνόδευτοι και απροστάτευτοι από άτομο που ασκεί την επιμέλειά τους.

Για την εκπλήρωση αυτής της ανάγκης ειδικής προστασίας απαιτείται η τροποποίηση της κείμενης νομοθεσίας. Προς τούτο

ο Συνήγορος του Πολίτη προτείνει

➤ **Κατάργηση του μέτρου της αστυνομικής κράτησης αλλοδαπών ανηλίκων για παράνομη είσοδο στη χώρα. Ο εντοπισμός ανηλίκων που έχουν εισέλθει παράνομα στην Ελλάδα ή δεν έχουν ρυθμίσει τη νόμιμη διαμονή τους σε αυτήν γεννά υποχρεώσεις ταυτοποίησης και προστασίας ή προστατευτικής φύλαξης του ανηλίκου και όχι σύλληψης και κράτησης.**

- Αντικατάσταση του μέτρου της αστυνομικής κράτησης, στο πλαίσιο της ταυτοποίησης, του καθορισμού έννομης προστασίας και της λήψης συναφών μέτρων, από **εναλλακτικά μέτρα φιλοξενίας ή/και προστατευτικής φύλαξης**, όταν και όπου αυτό απαιτείται.

- **Παροχή προστασίας και εξασφάλιση αξιοπρεπούς διαμονής**, ακόμη και υπό περιορισμό της μετακίνησης, σε ανήλικους αλλοδαπούς που είτε είναι ασυνόδευτοι είτε οι γονείς-εκπρόσωποί τους ελέγχονται για την άσκηση της γονικής μέριμνας/επιμέλειας.

Για τον σκοπό αυτό απαιτείται να ενεργοποιηθούν οι διατάξεις του αρ. 48 του ν. 2910/2001 και από 1.1.2006 του αρ. 81 του ν. 3386/2005, που προβλέπει τη δημιουργία ειδικών χώρων κράτησης, οι οποίοι ιδρύονται με απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Οικονομίας και Οικονομικών, Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Δημόσιας Τάξης (σύμφωνα με το ν. 2910/2001 και μέχρι την έναρξη ισχύος του ν. 3386/2005, οι χώροι αυτοί ιδρύονται με απόφαση του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας και λειτουργούν με μέριμνα της Περιφέρειας).

²² Οι παρακάτω προτάσεις για τη διοικητική κράτηση και την απέλαση, καθώς και επιμέρους προτάσεις για την εύρυθμη εφαρμογή του μεταναστευτικού νόμου με σεβασμό των δικαιωμάτων των αλλοδαπών ανηλίκων έχουν διατυπωθεί σε ειδικό κεφάλαιο στην Ειδική Έκθεση της Αρχής, «Παρατηρήσεις Συνηγόρου του Πολίτη επί του υπό επεξεργασία σχεδίου νόμου περί εισόδου, διαμονής και κοινωνικής ένταξης υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια», Ειδική Έκθεση, Ιούλιος 2005.

Στην περίπτωση των ανηλίκων οι ειδικοί αυτοί χώροι πρέπει να αποσκοπούν στην προστατευτική τους φύλαξη και να πληρούν τις προϋποθέσεις σεβασμού των δικαιωμάτων των ανηλίκων σύμφωνα με τις προβλέψεις της ΔΣΔΠ.

→ **Ο αστυνομικός έλεγχος του ανηλίκου**, ως παραβάτη της νομοθεσίας, είναι δόκιμο να πραγματοποιείται μόνον ενόψει ενδεχόμενου θυματοποίησής του με την εξώθηση στην εγκληματικότητα-παραβατικότητα και την εκμετάλλευσή του από τρίτους ή τέλεσης σοβαρών ποινικά κολάσιμων αξιόποινων πράξεων.

Ειδικότερα, για τους ανηλίκους οι οποίοι έχουν υποβάλει αίτημα πολιτικού ασύλου, σύμφωνα με το αρ. 1 του ΠΔ 61/1999 και τη Σύμβαση της Γενεύης για τους Πρόσφυγες του 1951, το μέτρο των συνθηκών υποδοχής καθορίζεται και από την Οδηγία 2003/9/ΕΚ του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 27.1.2003, την οποία η Ελλάδα όφειλε να ενσωματώσει στο εσωτερικό της δίκαιο έως τις 6.2.2005. Για αυτήν την κατηγορία είναι σαφές ότι η αστυνομική κράτηση είναι απαράδεκτη, ενώ η υποδοχή και φιλοξενία τους πρέπει να ανταποκρίνεται στις ελάχιστες προδιαγραφές που θέτει η παραπάνω οδηγία.

Στην περίπτωση της εξαιρετικά βραχείας προσωρινής και αναγκαίας αστυνομικής προστατευτικής φύλαξης για λόγους ελέγχου και διακρίβωσης της ταυτότητας και της κατηγορίας προστασίας του αλλοδαπού ανηλίκου (π.χ. ενόψει του ενδεχομένου θυματοποίησής του), ο Συνήγορος του Πολίτη επισημαίνει ότι οι υπηρεσίες του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης πρέπει να τηρούν τις παρακάτω βέλτιστες αρχές διοικητικής πρακτικής:

- Η παραμονή του ανηλίκου σε αστυνομικό τμήμα να γίνεται σε χώρους ξεχωριστούς από αυτούς στους οποίους κρατούνται ενήλικες, σε κάθε περίπτωση (ΠΔ 141/91). Η παραμονή του ανηλίκου στον αστυνομικό χώρο κράτησης πρέπει να έχει τη βραχύτερη δυνατή χρονική διάρκεια.
- Η προστατευτική φύλαξη του ανηλίκου στοχεύει στον περιορισμό του δικαιώματος μετακίνησής του για ελάχιστο χρονικό διάστημα και όχι στη στέρηση των λοιπών δικαιωμάτων του ως ανηλίκου. Σε κάθε περίπτωση, η φύλαξη δεν πρέπει να εμποδίζει ή ακόμη χειρότερα να βλάπτει τη σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική και κοινωνική ανάπτυξή του.
- Ενόσω τα δικαιώματα του παιδιού παραβιάζονται από το καθαυτό γεγονός της παραμονής σε χώρους αστυνομικής κράτησης και τις κακές συνθήκες που επικρατούν σε αυτούς, επιβάλλεται να ενημερώνεται ο αρμόδιος εισαγγελέας και να αναζητώνται εναλλακτικοί χώροι παραμονής του ανηλίκου για το διάστημα κατά το οποίο ερευνάται η κατάστασή του και η δυνατότητα επαναπατριsmού του.
- Να διενεργείται προληπτική ιατρική εξέταση κατά τη σύλληψη τόσο για τη διασφάλιση της υγείας των ίδιων των ανηλίκων όσο και για λόγους πρόληψης τυχόν μεταδοτικών

ασθενειών και να διασφαλισθεί η παρουσία ιατρού για κάποιες ώρες κάθε ημέρα στους χώρους φύλαξης, καθώς και η τήρηση ατομικού δελτίου υγείας²³.

- Σε κάθε περίπτωση η αδυναμία παροχής αξιοπρεπών συνθηκών παραμονής σύμφωνα με τις παραπάνω κατευθύνσεις, τόσο ως προσωρινή όσο και ως χρόνια κατάσταση είναι ανεπίτρεπτη. Οι κατά τόπους αστυνομικές αρχές είναι υποχρεωμένες να ενημερώνουν τις κεντρικές υπηρεσίες για τις ελλείψεις και τα προβλήματα, οι οποίες φέρουν το βάρος της άμεσης αποκατάστασής τους. Η επικράτηση αναξιοπρεπών συνθηκών παραμονής στους χώρους αστυνομικής κράτησης, καθιστά την τελευταία απρόσφορο μέτρο που παραβιάζει βάνουσα τα δικαιώματα του ανηλίκου. Σε ανάλογη περίπτωση η προστατευτική φύλαξη πρέπει να λήξει πάραυτα ή να αντικατασταθεί από άλλα περιοριστικά μέτρα.
- Ο ανήλικος έχει το δικαίωμα να εκφράζει τη γνώμη του και να ακούγεται στο πλαίσιο οποιασδήποτε διοικητικής ή δικαστικής διαδικασίας τον αφορά, είτε άμεσα είτε μέσω εκπροσώπου. Η υποχρέωση αυτή δεν είναι αποκλειστικά ανθρωπιστικού χαρακτήρα και δεν προκύπτει μόνον από τις ιδιαίτερες ανάγκες των φυλασσομένων λόγω της ηλικίας τους, αλλά απορρέει από τη δέσμευση της Πολιτείας και όσων την εκπροσωπούν για την απαρέγκλιτη προστασία και τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους ως ανηλίκων. Μάλιστα η έκφραση γνώμης και η ενημέρωση για τις διαδικασίες και τα ζητήματα που αφορούν τον ανήλικο αποτελεί ένα κρίσιμο δικαίωμα σε μια επισφαλή και μεταβαλλόμενη νομική κατάσταση, όπως εκείνη του περιορισμού της ελευθερίας.
- Η Αστυνομία πρέπει να παρέχει τη δυνατότητα άμεσης πρόσβασης σε δημόσιες υπηρεσίες και αναγνωρισμένες και πιστοποιημένες προς τούτο μη κυβερνητικές οργανώσεις, ώστε να προσφέρουν συμπαράσταση, επικοινωνία και ψυχοκοινωνική ή νομική υποστήριξη στους ανηλίκους που φυλάσσονται σε χώρους αστυνομικής κράτησης.
- Η μεταγωγή ανηλίκου από ένα αστυνομικό τμήμα σε άλλο πρέπει να γίνεται χωρίς χειροπέδες ή άλλη δέσμευση, εκτός αν συγκεκριμένα δεδομένα καταδεικνύουν ότι ο ανήλικος ενδέχεται να αποδράσει ή να χρησιμοποιήσει βία.
- Η μεταφορά ανηλίκου σε προνοιακό ίδρυμα, γίνεται από αστυνομικά όργανα με πολιτική περιβολή, ενώ και σε αυτήν την περίπτωση η τήρηση της νομιμότητας απαιτεί απαρέγκλιτα ο ανήλικος να ενημερώνεται σε γλώσσα που του είναι κατανοητή για τον λόγο της μεταγωγής ή μεταφοράς του.

²³ Όπως έχει υποδειχθεί και παλαιότερα από την Αρχή (έγγραφο προς τον Υπουργό Δημόσιας Τάξης με αρ. πρωτ. 12280/01/2.2 της 12.11.2001), η συνταγματική επιταγή για κρατική μέριμνα (αρ. 5 παρ. 2, αρ. 21 παρ. 3 Συντάγματος) εξειδικεύεται στις διατάξεις του Σωφρονιστικού Κώδικα που ορίζουν την ιατρική εξέταση κάθε κρατουμένου άμα τη εισαγωγή του, την τήρηση ατομικού δελτίου υγείας που τον ακολουθεί κατά τη μεταγωγή του, καθώς και την επιτόπια κάλυψη τυχόν ιατρικών περιστατικών με την παρουσία μόνιμου ή επισκέπτη ιατρού, κατά προτίμηση του δημοσίου τομέα (αρ. 24 παρ.1 και 3, 27, 28 ν. 2776/99). Οι διατάξεις αυτές εφαρμόζονται αναλογικά στην περίπτωση της διοικητικής κράτησης (ΠΔ 141/1991, αρ. 278 παρ. 2 του Κ.Π.Δ., αρ. 6 της υπ' αριθ. 4803/13/9-α/1992 απόφασης των Υπουργών Εργασίας και Δημόσιας Τάξης, «*σε ό,τι αφορά τη διατροφή, περίθαλψη και την εν γένει μεταχείριση [των προς απέλαση αλλοδαπών που κρατούνται στα αστυνομικά κρατητήρια] ισχύουν ότι και για τους λοιπούς κρατουμένους*»).

Γ.2. Προτάσεις για προστασία από την απέλαση των αλλοδαπών ανηλίκων

Όπως εκτέθηκε αναλυτικά παραπάνω, το μέτρο της απέλασης αλλοδαπού ανηλίκου α) αφενός δεν διασφαλίζει, αλλά αντιθέτως προκαλεί ή ευνοεί την παραβίαση δικαιωμάτων του ανηλίκου,

β) αφετέρου συνιστά αθέμιτη αποχή της Πολιτείας από την υποχρέωσή της να λαμβάνει μέτρα για την προστασία του ανηλίκου, όπως θα όφειλε και ανάλογα με την νομική και πραγματική κατάσταση και τις ανάγκες του.

- Για την εκπλήρωση της προστασίας των αλλοδαπών ανηλίκων που βρίσκονται στη χώρα και ενόψει της σήμερα ισχύουσας νομοθεσίας περί κωλυμάτων απέλασης²⁴, καθώς και της διοικητικής πρακτικής της απέλασης ασυνόδευτων ανηλίκων, αλλά και
- για την ομαλή ενσωμάτωση στην Ελληνική έννομη τάξη της Οδηγίας 81/2004/ΕΚ στην κατεύθυνση των γενικών αρχών προστασίας των ασυνόδευτων ανηλίκων όπως έχουν τεθεί από τον ΟΗΕ και τη UNICEF

ενδείκνυται η υιοθέτηση νομοθεσίας βασισμένης στην αρχή του *favor minoris*, δηλαδή ενός συνόλου διατάξεων και κανόνων δικαίου που προτάσσουν τα δικαιώματα και το απόλυτο συμφέρον του ανηλίκου έναντι οιασδήποτε άλλου επιδιωκόμενου σκοπού, ανάλογου με εκείνο που ισχύει στη γειτονική Ιταλία, χώρα με όμοιας σύνθεσης πληθυσμό ασυνόδευτων και παράνομα ευρισκόμενων ανηλίκων (αρ. 17 παρ. 2 του ν. 40/1998, νδ. 286/1998 όπως τροποποιήθηκε από το ν. 189/2002 της Ιταλικής Δημοκρατίας). Ως εκ τούτου,

ο Συνήγορος του Πολίτη προτείνει

➤ **Κατάργηση του μέτρου της απέλασης για αλλοδαπούς ανηλίκους, οι οποίοι αποτελούν υποκείμενα διεθνούς προστασίας και αντικατάστασή του, στις περιπτώσεις εκείνες που δεν στοιχειοθετείται δικαίωμα διαμονής (ως προσφορότερη λύση για την προστασία του ανηλίκου), από τη διαδικασία της επιστροφής και του επαναπατρισμού, όταν αυτό είναι εφικτό για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων τους και την επανένταξή τους στην κοινωνία της χώρας προέλευσης.**

- **Ειδικότερα, προτείνεται η προστασία από απέλαση όλων των ανηλίκων, δηλαδή των προσώπων κάτω των 18 ετών, εκτός αν ακολουθούν τον γονέα ή τον ασκούντα τη γονική μέριμνα που απελαύνεται.**

→ **Επαναπατρισμός** είναι η διαδικασία ασφαλούς επιστροφής του αλλοδαπού ανηλίκου στη χώρα προέλευσης και υποδοχής του στην τελευταία από πρόσωπα ή/και φορείς

²⁴ Σήμερα στην ελληνική νομοθεσία προστασία από απέλαση απολαμβάνουν πρόσωπα υπό διεθνή και συνταγματική προστασία (πρόσφυγες, ανήλικος με γονείς που διαμένουν νόμιμα στη χώρα, γονέας ημεδαπού ανηλίκου, άνω των 80 ετών, έγκυες γυναίκες και έως έξι μήνες από τη γέννηση του τέκνου). Κάθε πρόσωπο που απολαμβάνει προστασίας από την απέλαση δεν μπορεί να απελαθεί παρά μόνον όταν υφίστανται σοβαροί κίνδυνοι για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια, (εκτός φυσικά από τις κατηγορίες για τις οποίες η απαγόρευση είναι απόλυτη όπως οι ανήλικοι των οποίων οι γονείς διαμένουν νόμιμα στην Ελλάδα).

κατάλληλα για την παροχή φροντίδας και τη διασφάλιση των δικαιωμάτων του ανάλογα με τις ανάγκες του και με βάση την ηλικία και την ωριμότητά του.

Σύμφωνα με την Απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου 97/C 221/03 της 26 Ιουνίου 1997 σχετικά με τους ασυνόδευτους ανήλικους υπηκόους τρίτων χωρών *«όταν ένας ανήλικος δεν επιτρέπεται να συνεχίσει την παραμονή του σε ένα κράτος μέλος, το τελευταίο μπορεί να επιστρέψει τον ανήλικο στη χώρα προέλευσής του ή σε τρίτη χώρα, εφόσον αυτή είναι προετοιμασμένη να τον υποδεχθεί, μόνον αν κατά την άφιξή του – ανάλογα με τις ανάγκες του και με βάση την ηλικία και την ωριμότητά του – είναι διαθέσιμη η κατάλληλη υποδοχή και φροντίδα. Αυτή μπορεί να παρασχεθεί από γονείς ή άλλους ενήλικους που φροντίζουν το παιδί ή από κυβερνητικούς και μη κυβερνητικούς αρμόδιους φορείς.»*

Επίσης, σύμφωνα με όσα ορίζει το πρωτόκολλο του Παλέρμο για την προστασία των θυμάτων εμπορίας και διακίνησης ανθρώπων, ο επαναπατρισμός πραγματοποιείται μόνο όταν είναι ασφαλής και προς το απόλυτο συμφέρον του παιδιού.

Τέλος, σύμφωνα με τις αρχές και κατευθυντήριες οδηγίες του Υπατου Αρμοστή του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα σχετικά με τα μέτρα προστασίας και υποστήριξης των παιδιών θυμάτων διακίνησης (2002), αλλά και της UNICEF (Οδηγίες για την προστασία παιδιών θυμάτων διακίνησης στη Νοτιοανατολική Ευρώπη-2003), ο επαναπατρισμός ανήλικων δεν πραγματοποιείται εφόσον δεν είναι ασφαλής κατά την παραπάνω έννοια (με κριτήριο το μέγιστο συμφέρον του παιδιού), ενώ προϋπόθεσή του είναι η διασφάλιση ότι ο ανήλικος δεν διατρέχει κανέναν κίνδυνο στη χώρα προέλευσης και το κοινωνικό οικογενειακό περιβάλλον είναι σε θέση να εξασφαλίσει την ομαλή του επανένταξη, ψυχική-σωματική αποκατάσταση και μη παραβίαση των δικαιωμάτων του που απορρέουν από την ανηλικότητά του.

Ο αριθμός των ανήλικων που συλλαμβάνονται ετησίως για παραβάσεις του νόμου περί αλλοδαπών σύμφωνα με τα στοιχεία της πενταετίας 1999-2003 είναι σχετικά χαμηλός (<200). Στην περίπτωση που καταργηθεί το μέτρο της απέλασης και η διοικητική κράτηση, τα εναλλακτικά μέτρα προστατευτικής φύλαξης και οι διαδικασίες επαναπατρισμού δεν θα σημάνουν οικονομική επιβάρυνση για το κράτος, μάλλον δε, το επιπλέον κόστος θα συμψηφισθεί θετικά με την απάλειψη των επαχθέστερων δαπανών και του διοικητικού κόστους για κράτηση και απέλαση.

Γ.2.1. Προστασία των ανηλικών από την απέλαση σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σε μια σειρά από έννομες τάξεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση προβλέπεται προστασία από απέλαση για τους ανήλικους, ενώ τα δικαιικά συστήματα που διαχειρίζονται την παράνομη είσοδο και διαμονή στο εθνικό τους έδαφος προβλέπουν μέτρα που κατατείνουν στην προστασία της ανηλικότητας και στη διασφάλιση του υπέρτερου αγαθού των δικαιωμάτων των ανηλικών όπως απορρέουν από τη ΔΣΔΠ.

Στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες (Γερμανία, Ιταλία, Γαλλία, Πορτογαλία, Αυστρία κ.ά.) υπάρχει ρητή πρόβλεψη για προστασία των ανηλίκων από απέλαση, όλων ή ανάλογα με τη διάρκεια παραμονής τους στη χώρα και με βάση την προστασία που απολαμβάνουν με βάση την κατάστασή τους και με κατά περίπτωση συνεκτίμηση των δεσμών και των βιοτικών σχέσεων που έχουν αναπτύξει στη χώρα.

Ειδικότερα, εκτός περιπτώσεων που αφορούν τη δημόσια τάξη και ασφάλεια, σε αρκετές χώρες οι ανήλικοι αλλοδαποί απολαμβάνουν προστασίας από απέλαση. Ενδεικτικά:

- Στη Γαλλία σύμφωνα με τον νόμο 2003-1119/26-11-2003 «περί ελέγχου της μετανάστευσης, διαμονής στη Γαλλία και Εθνικότητας» απαγορεύεται η απέλαση ανηλίκου προσώπου κάτω των 18 ετών (κεφ. 5, αρ. 26, ΙΙ).
- Στην Ιταλία σύμφωνα με το αρ. 17, παρ. 2 του ν. 40/1998, απαγορεύεται η απέλαση προσώπων κάτω των 18 ετών.
- Στη Γερμανία σύμφωνα με την Πράξη για την είσοδο και διαμονή αλλοδαπών στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας 1990, όπως τροποποιήθηκε το 1999 ("Ausländergesetz" - Aliens Act) απαγορεύεται η απέλαση αλλοδαπού ανηλίκου που γεννήθηκε και μεγάλωσε στη Γερμανία ή εισήλθε στη Γερμανία ως ανήλικος (παρ. 48.1. και 48.2.)
- Στο Ηνωμένο Βασίλειο, χωρίς να υπάρχει ειδική πρόβλεψη για προστασία αλλοδαπών ανηλίκων από απέλαση, η διοίκηση δεσμεύεται να λαμβάνει τις σχετικές αποφάσεις με γνώμονα το μείζον συμφέρον του ανηλίκου. Σύμφωνα, μάλιστα, με τους Κανόνες Μετανάστευσης (Immigration Rules) HC395/23-5-1994, στις αποφάσεις απέλασης το δημόσιο συμφέρον πρέπει να σταθμίζεται από τον αρμόδιο Υπουργό Εσωτερικών με βάση μια σειρά από επιμέρους και κατά περίπτωση εκτιμήσεις, όπως η ηλικία, η διάρκεια διαμονής στη χώρα, η ένταση των κοινωνικών και προσωπικών δεσμών του προσώπου εντός της χώρας, περιστάσεις επιείκειας (παρ. 364). Επίσης, σύμφωνα με τους Κανόνες Μετανάστευσης, ο ανήλικος δεν μπορεί να απελαθεί εφόσον διήνυσε αρκετό χρόνο εντός της χώρας και πλησιάζει την ηλικία των 18 ετών, ενώ μπορεί να ακολουθήσει ή μη τον γονέα που απελαύνεται, με συνεκτίμηση της δυνατότητας συντήρησης και φροντίδας από τον έτερο γονέα, των συνεπειών για την εκπαίδευσή του, εφόσον βρίσκεται σε σχολική ηλικία, καθώς και κάθε αντίρρησης από εκπροσώπους του ανηλίκου (παρ. 367).

Γ.3. Προτάσεις για την κοινωνική προστασία ασυνόδευτων αλλοδαπών ανηλίκων

Η κατάργηση των μέτρων της διοικητικής κράτησης και απέλασης των ανηλίκων, ιδιαίτερα όσον αφορά τους ασυνόδευτους ανηλικούς δεν θα εκπληρώνει τον επιδιωκόμενο σκοπό που είναι ο σεβασμός και η διασφάλιση των δικαιωμάτων τους, εάν δεν συμπληρωθεί με αντίστοιχα μέτρα προστασίας τους.

Σήμερα, το πλέγμα της ελλιπούς προστασίας που οδηγεί σε μια οιονεί αναστολή της ιδιότητας του ανηλίκου και κατά συνέπεια σε αποχή από την προστασία ή ακόμη και παραβιάσεις των δικαιωμάτων των ανηλίκων, συντίθεται από την απουσία ή ανεπάρκεια

